

İlkokul Öğrencilerinde Saldırganlık ve Benlik Saygısının Belirlenmesi

Burcu Çaplı

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Hemşirelik Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat 2019
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Doç. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Hemşirelik Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Refia Selma Görgülü
Hemşirelik Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Hemşirelik Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Güler Cimete
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Güler Cimete
2. Prof. Dr. Refia Selma Görgülü
3. Prof. Dr. Gülümser Kublay
4. Prof. Dr. Candan Öztürk
5. Yrd. Doç. Dr. Gülay Manav

ÖZ

Çevreye zarar verici davranış biçimi olarak tanımlanan saldırganlık, şiddet ve zorbalığı da içermekte ve çocuklar ile gençler arasında giderek yaygınlaşmaktadır. Şiddet, hem şiddet uygulayan hem de şiddet mağduru olan çocukların fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Benlik saygısı düşük çocukların özgüven eksikliği ve tehdit algısı yüksekliği nedeniyle saldırganlık tepkilerine yol açabileceği gibi, şiddet mağduru olmasına da zemin hazırlayabilir.

Bu araştırma; ilkokul öğrencilerinin saldırganlık özellikleri ve benlik saygılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Gazimağusa'daki 7 ilkokulun 4. ve 5.sınıflarında okuyan 350 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, "Tanıtıcı Bilgi Formu" "Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği" ve "Coopersmith Özsaygı Envanteri" kullanılmıştır. Veriler Mart-Nisan 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Veriler SPSS 24.0 programı kullanılarak değerlendirilmiş, değerlendirmede t testi ve anova testleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puan ortalamaları \bar{x} :18.0 (min 7, mak: 25), Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları \bar{x} :50.3 (min: 22, mak: 95) bulunmuştur. Bu puanlar, genel olarak öğrencilerin benlik saygılarının iyi, saldırganlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. İki ölçek puanları arasındaki negatif yönlü ilişki, özsaygı yükseldikçe saldırganlığın düştüğünü göstermiştir. Erkek öğrencilerin, 5. sınıfta olanların, baba eğitim düzeyi düşük olanların ve şiddet içerikli oyun oynayan-film izleyenlerin saldırganlık puanları daha yüksek, özsaygı puanları düşük bulunmuştur.

Öğrencilerin saldırganlık puanları yüksek bulunmamış olmasına karşın, çocuklarda yaş ilerledikçe saldırganlığın artabildiğine yönelik literatür bilgisinden

yola çıkılarak, okullarda öğrencilere yönelik saldırganlığı azaltıcı yaklaşımların gerçekleştirilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Şiddet, Benlik Saygısı, Okul Hemşireliği, Okul Sağlığı

ABSTRACT

Aggression which is defined as the way of environmentally harmful behavior includes violence and bullying, and it is becoming increasingly widespread among children and young people. Violence affects the physical, mental and psycho-social development of children who are both violent and victims of violence. Self-esteem can lead to aggression reactions due to the lack of self-confidence and high perception of threat, and may also pave the way for victims of violence.

This study was carried out to determine the aggression characteristics and self-esteem of elementary school students. The sample of study consisted of 350 students in 4th and 5th grades of 7 primary schools in Gazimagusa. The “Personal Information Form”, the “Buss-Perry Aggression Questionnaire” and the “Coopersmith Self-Esteem Inventory” were used as data collection instruments. Data were collected between March and April 2018. Data were analyzed by using the SPSS 24.0 software program, and t-tests and ANOVAs were used during the analysis.

Mean scores of students’ Coopersmith Self-Esteem Inventory were found to be \bar{x} :18.0 (min:7, mak:25), Buss and Perry Aggression Scale mean scores of them were found to be \bar{x} :50.3 (min: 22, mak: 95). These scores show that students’ self-esteem is good and aggression levels are low.

A negative correlation between two scale scores showed that aggression decreased as self-esteem increased. The aggression scores of the male students, the 5th grade students, the students whom their fathers have low education level and those with violent content playing and watching film were higher and the self-esteem scores were lower.

Although students' aggression scores were not high, it was concluded that it would be beneficial to realize aggression-reducing approaches towards students in schools in the light of the literature information about the increase in aggression in children as age progresses.

Keywords: Aggression, Violence, Self-Esteem, School Nursing, School Health

TEŞEKKÜR

Yükseklisans eğitim sürecinden, tez çalışmamın tamamlanmasına kadar olan süreçte, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve destekleyen danışmanım Prof. Dr. Güler Cimete'ye,

Yükseklisans sürecimde yardımlarıyla destek olan Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Başkanı Prof. Dr. Refia Selma Görgülü'ye,

Tez jürimde yer alan, bilgi ve önerilerini paylaşan değerli hocalarıma,

Yükseklisans sürecim ve tez sürecimde hep beni destekleyen ve yardım eden çok değerli arkadaşlarım, Fatma Kılavuz ve Esra Karabacak'a,

Her koşulda yanımda olan, beni destekleyen, moral ve motivasyon kaynağım değerli eşim Hasan Karahasan'a,

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi, manevi her durumda bana destek olan ve her koşulda arkamda duran çok değerli annem Sevcan Çaplı ve babam Besim Çaplı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	vii
KISALTMALAR.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
GRAFİK LİSTESİ.....	xiv
1 GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	5
1.2 Araştırma Soruları	5
2 GENEL BİLGİLER	6
2.1 Saldırganlık	6
2.2 Saldırganlık Nedenleri	9
2.3 Benlik Saygısı.....	12
2.4 Benlik Saygısının Gelişimini Etkileyen Etmenler	13
2.5 Okul Sağlığı Hemşireliği	15
3 GEREÇ VE YÖNTEM	20
3.1 Araştırmanın Tipi	20
3.2 Evren ve Örneklem	20
3.3 Veri Toplama Araçları	22
3.3.1 Tanıtıcı Formu.....	22
3.3.2 Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ).....	22
3.3.3 Coopersmith Öz Saygı Ölçeği	24

3.4 Veri Toplama Süreci.....	25
3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi.....	25
3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları	26
3.7 Araştırmanın Etik Boyutu	26
3.8 Araştırmaya Dâhil Olma Kriterleri.....	26
3.9 Araştırma Takvimi.....	27
4 BULGULAR	28
5 TARTIŞMA.....	54
6 SONUÇ VE ÖNERİLER	66
6.1 Sonuçlar	66
6.2 Öneriler	69
KAYNAKLAR.....	71
EKLER.....	95
Ek 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu.....	96
Ek 2. Tanıtıcı Bilgi Formu	98
Ek 3. Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği.....	101
Ek 4. Coopersmith Öz Saygı Envanteri.....	103
Ek 5. Buss-Pery Saldırganlık Ölçek İzni	103
Ek 6. Coopersmith Öz Saygı Envanteri İzni	105
Ek 7. Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Uygunluk İzni.....	106
Ek 8. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Uygunluk İzni	107

KISALTMALAR

BPSÖ Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. İlkokullarda Bulunan Toplam ve Örneklemeye Seçilecek Öğrencilerin, Bulunduğu Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı (n:350).....	21
Tablo 2. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n:350).....	28
Tablo 3. Öğrencilerin Aile Özellikleri ve Ebeveynlerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı (n:350).....	29
Tablo 4. Öğrencilerin, Anne ve Babalarının Kendilerine-Kardeşlerine Karşı Tutumlarına Yönelik Algı ve Düşünceleri (n:350).....	30
Tablo 5. Öğrencilerin İfadelerine Göre Anne-Babalarının Kendi Aralarındaki ve Çocukları İle, Öğrencilerin Çevredeki Diğer Çocuklar İle İlişkileri (n:350).....	31
Tablo 6. Öğrencilerin, Öğretmenlerinin Kendilerine Karşı Tutumlarına Yönelik Algıları (n:350).....	32
Tablo 7. Öğrencilerin Şiddet İçerikli Oyun Oynama, Video, Film ve Dizi İzleme Durumları (n:350).....	32
Tablo 8. Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile Coopersmith Özsaygı Envanteri Puan Ortalamaları (n:350).....	33
Tablo 9. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	34
Tablo 10. Öğrencilerin Okullarına Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	35
Tablo 11. Öğrencilerin Aile Özelliklerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	36
Tablo 12. Öğrencilerin Sınıflarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	38

Tablo 13. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	39
Tablo 14. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	40
Tablo 15. Öğrencilerin Okul Başarılarını Tanımlama Şekillerine Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	41
Tablo 16. Öğrencilerin Kronik Hastalık Olması Durumuna Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	42
Tablo 17. Öğrencilerin aile tiplerine göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanlarının karşılaştırılması (n:350)	43
Tablo 18. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	44
Tablo 19. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	45
Tablo 20. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	46
Tablo 21. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	47
Tablo 22. Öğrencilerin Şiddet İçerikli Bilgisayar Oyunu, Video ve TV İzleme Durumuna Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	48
Tablo 23. Ebeveynlerin Birbirlerine Kötü Söz Söyleme/Fiziksel Şiddet Uygulama Durumuna Göre Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	49

Tablo 24. Öğrencilerin, Hoşlanmadıkları Bir Şey Yaptıklarında Ebeveynlerinin Onlara Fiziksel Şiddet Uygulama Durumuna Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması (n:350).....	50
Tablo 25. Öğrencilerin, Okullarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)	51
Tablo 26. Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri İle Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar (n=350)	52

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Takvimi Akış Şeması.....	27
---	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Coopersmith Özsaygı Ölçeği ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Korelasyon Regresyon Grafiği.....	53
--	----

Bölüm 1

GİRİŞ

Dünyada giderek artan şiddet, insan yaşamının her alanında karşılaşılabilen, önemli bir toplum sağlığı sorunu haline gelmiş, çocuk ve gençleri de içine alacak şekilde yaygınlaşmıştır. Dünya genelinde her yıl gerçekleşen şiddet olaylarının %43'ünü 10-29 yaş arası gençlerin oluşturduğu belirlenmiştir. Şiddet sonucu gerçekleşen ölümlerin %80'inin erkek olduğu bulunmuş ve şiddet sonucu yaralanmalarında dünya genelinde arttığı tesbit edilmiştir (1). İnsanlara, hayvanlara ve nesnelere kazara ya da niyetli bir şekilde zarar vermeyi içeren davranış biçimi olarak tanımlanan saldırganlık, şiddet ve zorbalığı da kapsamaktadır (2). Güç ve baskı uygulayarak insanın bedensel ya da ruhsal zararlar görmesine neden olan hareketlerin tümüne ise şiddet denilmektedir. Şiddet, hem şiddet uygulayan hem de şiddet mağduru olan çocukların fiziksel, zihinsel ve psikososyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilenmektedir (3). Okullardaki şiddet ise öğrencilerin okulu sevme ve gitme isteklerini yok edebilmekte (4), okul zorbalığı ise madde kullanımı ve diğer duygusal-davranışsal problemlere zemin hazırlayabilmektedir (5).

Saldırgan davranışlar sergileyen çocuklar, çevresiyle iletişim sorunları yaşayabilmekte ve buna bağlı olarak dışlanma gelişerek çocukların benlik algıları olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Bu durumdaki çocukların ileriki yaşamında da ruhsal sorunlar gelişme potansiyeli yüksektir (6). Benlik saygısı düşük çocuklar, yoğun tehdit algıları nedeniyle de saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir.

İlköğretim yılları çocuğun kişilik gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. İlköğretim yaşlarındaki çocuklar, saldırganlık gibi kendilerini ve çevrelerini zora sokan çeşitli olumsuz davranışları bir önceki gelişim dönemine göre daha fazla sergilemektedirler. Sınıfta, evde ve oyun alanındaki saldırgan davranışlar birçok öğretmen ve ana-baba için sorun haline gelmektedir. Saldırgan davranışlar çocuğun yaşadığı içsel çatışmaların, engellenmelerin bir sonucu olarak gözlenebileceği gibi, çocukların bu tür davranışları birbirlerini model almaları yoluyla da ortaya çıkabilmektedir (7).

Saldırganlık, toplumsal düzeni bozmak açısından önemli bir kavramdır ve çocukluk dönemi, bu tür istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasında çok önemlidir (8, 9). Erken yaşta başlayan ve devam eden saldırgan davranışlar, sonrasında suç olarak nitelendirilen davranışlara dönüşebilmektedir (10).

Okullarda ortaya çıkan saldırganlık türlerini Moeller (2001), çeşitli kategorilerde sıralamıştır. Bunlar;

1. Düşük Düzeyde Saldırganlık: Kötü sözler söyleme, itme, dürtme, olumsuz sözler içeren duvar yazıları yazma ve hırsızlık yapma gibi davranışları kapsamaktadır.
2. Taşınmaz Mala Karşı Saldırganlık (Vandalizm): Okulda kullanılan mallara kasıtlı olarak zarar verme, yangın çıkarma gibi okullarda ciddi zararlar ortaya çıkaran eylemler olarak tanımlanmaktadır.
3. Tehditler: Öğrencinin diğer bir öğrenciyi açık bir şekilde tehdit etmesi durumunu içerir. Öğretmenlerin raporuna göre okullarda çok fazla yaşanan durumlardan bir tanesidir.
4. Fiziksel Saldırganlık: Alay etme, zorbalık, cinsel saldırı, tecavüz, tartışma, kavga etme, silah taşıma ve kullanma tehdidi ya da kullanma, çocuk

kaçırma, rehin alma, bombalama ve bıçaklama gibi davranışlar fiziksel saldırganlık kapsamındadır (11).

Çocuk ve ergenlerde saldırganlık ve şiddete yönelik davranışların ortaya çıkmasına katkıda bulunan faktörler çok boyutlu olup, bireysel, ailevi ve toplumsal düzeydeki özellikleri içermektedir (12).

Çocuklarda saldırganlığa zemin hazırlayan en önemli faktörlerden birisi benlik saygısıdır. Benlik saygısı, bireyin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz tutum içinde olmasıdır. Olumlu tutum yüksek benlik saygısının, olumsuz tutum ise düşük benlik saygısının göstergesi olarak tanımlanmaktadır (12, 13, 14, 15, 16).

Bireyin kendine olan saygısının yüksek olması, saldırganlık davranışlarının ortaya çıkmasını engelleyebilmektedir. Benlik saygısının yüksek olmasıyla birlikte saldırganlık davranışının azaldığı görülmüştür (17, 18). Düşük benlik saygısı, saldırganlığa yol açabilirken, saldırganlığa maruz kalmak da benlik saygısını düşürebilmektedir.

Saldırganlık ve benlik saygısını etkileyen faktörlerden bir diğeri ebeveyn tutumlarıdır. Aşırı baskıcı, otoriter, tutarsız, ilgisiz ya da aşırı koruyucu ebeveyn tutumları, çocuklarda benlik saygısı düşüklüğü ve saldırganlık ya da saldırganlık mağduru olmaya zemin hazırlar (19, 20). Yavuzer, aşırı baskıcı, otoriter, dengesiz ve tutarsız ana-baba tutumları ile yetiştirilen çocuklarda saldırgan davranışlara daha fazla rastlanıldığını belirtmiştir (21, 22).

Çocukluk döneminde aile içi şiddet örneklerinin gözlenmesi ve/veya deneyimlenmesi de çocukta benlik saygısı düşüklüğü, öfke ve saldırganlığa yol açabilen faktörlerdendir. Aile içinde yaşanan öfke ve saldırganlık içeren davranışlara çocuklar ya kendileri doğrudan maruz kalmakta ya da aile içinde ortaya çıkan şiddete tanık olmaktadır (23, 24, 25).

Okullarda akran şiddetine maruz kalma ya da şiddet uygulayan akranların varlığının gözlenmesi, çocuklarda saldırganlığı tetikleyen bir diğer faktördür. Okullar çocuk ve gençlerin yoğun bir şekilde etkileşimde buldukları eğitim kurumlarının başında gelmektedir. Her ne kadar okul kuralları çerçevesinde önlem alınmaya çalışılsa da kişiler arası etkileşimin sonuçlarından biri olan saldırgan davranışlar, okullarda evrensel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (26).

Okullardaki saldırganlık davranışlarını artıran bir faktörde öğretmen davranışlarıdır. Öğretmenlerin yetersiz alan bilgisi ve iletişim becerileri, saldırgan liderlik tarzları, adaletsiz uygulamaları, öğrenci davranışlarını yönetme yetersizlikleri ve öğrenci gelişimi için düşük destek gibi özelliklere sahip olması, okullarda saldırganlık ve şiddet davranışlarına zemin hazırlayabilmektedir (27).

Okullardaki saldırganlıkla ilgili yapılan araştırmalarda, saldırganlık davranışını etkileyen bir faktöründe cinsiyet olduğu ve saldırganlığın kızlara oranla erkeklerde daha çok görüldüğü bulunmuştur (28, 29).

Çocuğun kronik hastalık ve engellilik durumu öfke ve benlik saygısı düşüklüğüne yol açarak, saldırganlık ve/veya saldırganlık mağduru olmasına zemin hazırlar (30).

Çocuklardaki saldırganlık eğilimine zemin hazırlayan bir diğer faktör de şiddet içerikli TV, internet programları ve oyunlardır (31, 32).

Benlik saygısı düzeyi ve saldırganlık eğilimi, akademik başarı, arkadaş gruplarına dahil olmayı etkileyeceği gibi, bu faktörlerden de etkilenebilir (19, 33).

Okullar, çocuklara toplu olarak kolayca ulaşılabilen alanlar olduğundan, multidisipliner okul sağlığı ekiplerinin okullarda görev alıp, çocuklarda ortaya çıkan pek çok sağlık sorununu erken tanılayıp tedavi etmesi, risk faktörlerinin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasını sağlaması, en ideal yaklaşım olacaktır. Bu tür bir ekibin

oluşturulmadığı durumlarda, en azından okul hemşirelerinin okullarda görev alması, saldırganlık gibi davranış sorunlarının erken dönemde saptanması, psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve aileler ile işbirliği içinde çalışılarak sorunlara çözüm getirilmesi ya da problemlili çocukların psikolog gibi profesyonellere sevkinin sağlanması açısından yararlı olacaktır. Saldırganlık gibi pek çok sağlık sorunu ve risk faktörlerinin erken dönemde belirlenip, eğitim ve danışmanlık gibi rolleri ile sorunların çözümüne katkı sağlamak, okul hemşirelerinin görevleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlkokul çocuklarındaki saldırganlık davranışlarına yönelik bulguları ortaya ve okul hemşireliğine gereksinim yönündeki kararlara katkıda bulunacaktır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ilkokul öğrencilerinde saldırganlık ve benlik saygısının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.2 Araştırma Soruları

1. İlkokul öğrencilerinde saldırganlık düzeyi nedir?
2. İlkokul öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi nedir ?
3. İlkokul öğrencilerinde saldırganlık ve benlik saygısı arasında ilişki var mıdır?
4. İlkokul öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre saldırganlık ve benlik saygısı puanları arasında fark var mıdır ?

Bölüm 2

GENEL BİLGİLER

2.1 Saldırganlık

Saldırganlık, başka kişilere ya da nesnelere yönelmiş olan zararlı, yok edici bir davranış biçimidir. Genellikle öfke, kızgınlık ve saldırganlık birbirleriyle yakın bağlantısı olan kavramlardır. Öfkeli ve kızgın olmak, saldırgan bir davranış için gerekli olan öznel haberdarlık ve hazırlık durumunun son aşaması olarak kabul edilmektedir (33). Saldırganlık, insanın karşısındaki bireye karşı üstün gelmek, onu yönetmek, bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi olduğu belirtilmektedir (34).

Her insanda saldırganlık dürtüsü bulunmaktadır. Ancak bazıları bu dürtüyü olumlu alanlarda kullanırken, bazıları olumsuz çevre faktörlerinin etkisiyle saldırganlığı uyumsuz davranış biçimine dönüştürebilmektedir (35).

Saldırganlık doğal olarak bulunan içgüdülere bağlı ve çocuk doğduğu andan itibaren, zaman içinde değişip gelişerek, toplumsallaşan ve toplumsal bir nitelik kazanan içgüdü ya da dürtüdür (36). Kimi bilim adamlarına göre bu cinsel içgüdüden kaynaklanmaktadır. Diğer bilim adamları saldırganlığın sonradan edinildiğini, toplumsal olduğunu, insanın içinde yaşadığı çevreden, toplumdan saldırgan davranışları öğrendiğini söylemektedirler. Her iki görüş de bugün birbirleriyle çatışsa da, saldırganlık konusu ile ilgili birçok kuramın, varsayımların, yorumların ve açıklamaların temelinde yer almaktadır (37).

Hangi davranışın saldırganlık olduğu toplumdan topluma, kültürden kültüre değiştiği için saldırganlık kavramı birçok kuramcı tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır (38). Bazıları saldırganlığı vurma, itme şeklinde tanımlarken bazıları sözlü hakaretleri içeren davranışları da saldırganlık olarak kabul etmişlerdir. Bazı kuramcılar saldırganlığı kendi türünden birine zarar vermek olarak tanımlarken, bazı kuramcılar tüm canlı ve cansız nesnelere zarar vermenin saldırganlık olduğunu savunmuşlardır. Saldırganlıkla ilgili yapılmış birçok tanım vardır ancak uzlaşmaya varılmış net bir tanım yoktur. Hayatın birçok alanında etkisinin görülmesi saldırganlıkla ilgili çalışmaların sürekli olmasını sağlarken; saldırganlığı ortaya çıkaran sebepler de kuramcılar tarafından farklı şekilde açıklanmıştır (39).

Saldırganlık kendini korumak adına başkalarına zarar verecek davranışlarda bulunmaktır. Saldırganlık başlamış ancak engellenmiş bir davranışı sonlandırmak amacıyla ortaya çıkar. Bu durumda saldırganlık kişinin bir savunma ve uyum aracı olarak görülebilir (40). Freud saldırganlığı, insanın kendine yönelik olan yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesi şeklinde tanımlarken Adler, saldırganlığı, kendi ihtiyaçlarını karşılama isteğinden kaynaklanan ve engellenmeler sonucu başvurulan bir dürtü olarak tanımlamıştır (41). Freud'a göre saldırganlık doğuştan var olan ve cinsel istek kadar temel bir insan davranışdır. Saldırganlık içgüdüsel bir eğilimdir. Robert Andrey'e göre saldırganlık belli bir toprağa sahip olma ve onu koruma ihtiyacından kaynaklanır (42).

Fromm ise saldırganlığı savunucu ve kısıyıcı şeklinde açıklamıştır. "Savunucu" saldırganlık, kalıtsal olarak programlanmış bireyin ya da türün varlığını tehdit eden durumlara karşı gösterdiği kaçma veya saldırma tepkisi olduğunu ifade etmiştir (43). Saldırganlığın öğrenilmiş bir davranış olduğunu ve temelinde çevresel tecrübelerin etkili olduğunu savunan bilim adamları çocukların hem saldırgan davranışlarını hem de

saldırgan olmayan davranışlarını çevrelerini gözlemleyerek model aldıklarını vurgulamıştır. Saldırganlığın bireysel ve çevresel özelliklerin etkileşimi sonucu oluştuğunu savunan görüşler de bulunmaktadır (44).

Bazı uzmanlar tarafından erken çocukluk dönemindeki saldırgan davranışların gelişimsel olduğu vurgulanmıştır. Saldırgan davranışların azaltılmasında akran ilişkilerinin önemini vurgulayan uzmanlar sosyal becerileri öğrenen çocukların paylaşma, işbirliği ve empati duygularının geliştiğini, ben ve biz duygularını öğrenerek saldırganlık davranışının azalarak grup bilincinin geliştiğini vurgulamıştır (45).

Saldırganlığı, gündelik hayatta birçok kişinin maruz kaldığı, yapılan davranışta amacın birine zarar vermek olduğu ve sonucunun birine zarar verdiği davranışlar olarak tanımlayan uzmanlar, bir davranışın saldırgan olup olmadığına kişinin amacına bakarak karar verilebileceğini savunmuştur (46). Saldırganlık bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak yapılan, sonucunda hasar, yaralanma ya da ölüme neden olan şiddet içeren, bireylerin ve toplumun güvenliğini tehdit eden eylemler olarak tanımlanabilir (47). Çocuklarda saldırganlığın nedenleri olarak çocuğun biriken enerjisini nasıl boşaltacağını bilememesi, organik nedenler, saldırgan birinin model alınması, televizyondaki şiddet görüntüleri, çocuğun şiddete maruz kalması, aile içindeki tartışmalı ortam, arkadaş çevresinin etkisi, şiddete tahrik eden ortam, ebeveynin saldırganlığı pekiştiren tepkileri olarak sayılabilir (48).

Aile içi saldırganlığın nedenleri olarak genetik, nörolojik ve biyolojik özellikler, bazı psikiyatrik bozukluklar, alkol ve madde kullanımı, sosyal destek yokluğu, yetişkinin çocuklukta istismara uğramış olması, babanın güç ve kararlarda baskınlığı, babanın için şiddet uygulaması, anne baba arasında cinsel sorunların olması, aile dışı ilişkilerin sınırlı olması, işsizlik, yoksulluk sebebiyle yoğun bir stresin ortaya çıkması, anne babanın çocuğa karşı davranışlarındaki tutarsızlık, uygun rol modelin olmayışı ve

şiddeti teşvik eden gibi faktörler çocukların saldırgan davranışlar sergilemesine neden olan durumlardır (48). Saldırganlıkla ilgili literatür taramasına bakıldığında bir grubun saldırganlığı, bireyin davranışlarına odaklanarak tanımlarken; bir grubun da bireyin davranışının altında yatan niyete dayanarak tanımladığı görülmektedir.

2.2 Saldırganlık Nedenleri

Literatürde saldırgan davranışların altında yatan süreçler üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Saldırganlığın temelinde; ailesel ölçütlerin benliğin bir parçası haline gelmemesinin, vicdan gelişiminin eksikliğinin ve içsel kontrolün zayıflığının yattığı ortaya konulmaktadır (49). Ayrıca, saldırgan davranışların aile tarafından çocuklara uygulanan disiplin yöntemlerinin olumsuz etkileri, anne-baba tarafından verilen cezalar ve saldırgan davranışın aile tarafından pekiştirilmesine yönelik tutumlar ile desteklendiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte engellenme ve öfkenin de saldırganlığa yol açtığı ortaya konulmaktadır (50). Çocuklarda saldırganlığa neden olan faktörler aşağıda sıralanmaktadır;

Kişilik

Bazı çocuklar kalıtsal olarak saldırganlığa daha yatkın olabilmektedir. Aşırı hareketli ve inatçı çocuklar saldırgan davranışlarının kontrolünü öğrenmede daha fazla güçlük çekerler. Çocuğun davranışlarını çevre, aile, okul ve akranlar, baskı durumlarında şekillendirebilmekte ve çocuğun öfke duygusunu ve saldırgan davranışını gösterme şeklini önemli ölçüde belirleyebilmektedir (51). Çocuklar anne ve babanın evlilik anlaşmazlıkları, boşanma, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, hastalıklar veya yeni bir şehre taşınmak gibi baskılardan bunaldıklarında saldırgan ve yıkıcı tavırlar sergileyebilmekte ya da fiziksel, cinsel, ya da duygusal olarak istismar veya ihmal edilmişse, çocuğun kişilik yapısını etkileyerek saldırgan davranışlar göstermesine neden olduğu belirtilmektedir (52).

Cinsiyet

Saldırganlığın ortaya çıkış sebeplerinden birisi de cinsiyet farklılıklarıdır. Batı toplumlarında, erkek çocukların kızlardan daha çok fiziksel saldırganlığı, kız çocukların ise, daha çok sözel saldırganlığı kullandıklarını vurgulanmaktadır (53).

Kız çocuklarının yasadıkları yoğun kaygılar ve duygular sonunda içe kapandıkları, aşırı hassas ve duygusal oldukları, sosyal öğrenme ve denetimlerde daha fazla boyun eğdikleri gözlenmektedir (54). Bu nedenle kızların saldırgan davranışlarının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca erkekleri saldırgan davranışlara yönelten etkiler arasında fiziksel ve sosyal ya da maddi ödül ile statü kazanma eğilimi önemli olmaktadır. Araç olarak kullanılan saldırganlığın statü oluşturmadaki faydası, kişilerarası uzaklığı arttırması, kadınsı davranışlar göstermekle suçlanmaktan kaçınmayı sağlaması açısından erkeklerin daha fazla yeğledikleri görülmektedir (55).

Yaş

Literatürde yapılan bir çok araştırma erken çocukluk dönemi saldırgan davranışlarının daha sonraki yaşlarda yaşanan saldırgan davranışların nedenlerinden olduğu belirtilmektedir (56).

Richman, Stevenson ve Graham, üç yaşlarında sergilenen (aşırı hareketlilik ve rahatsızlık) saldırgan davranışların, sekiz yaş dolaylarında gözlemlenen anti sosyal davranışlarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Diğer çalışmalar, çocuktaki saldırgan davranışların yetişkinliğe kadar süren ve devam edebilen bir durum olduğunu ve bu durumun da gençlikteki anti sosyal davranışlara, düşük meslek statüsüne, alkol kullanımına ve suç işleme vb. davranış durumlarına neden olabileceği belirtilmiştir (57).

Çevre

Çevre insanlar arası saldırganlığı artıran nedenler arasında aşırı gürültü, yoğun sıcaklık, karanlık, kalabalık, kötü koku ve pasif içicilikte vardır (58).

Çocukların saldırganlık eğiliminde bulunmalarında diğer bir faktör sosyo-ekonomik çevre de etkili olabilmektedir. Literatürde yapılan araştırmalara göre dar gelirli ve eğitim seviyesi düşük çevrelerde yetişen çocuklar eğitim düzeyi ve gelir seviyesi yüksek çevrelerde yetişen çocuklardan daha fazla saldırgan davranışlarda bulunaktadırlar. Diğer taraftan dar gelirli bir çevrede yetişen çocuk malına daha düşkün olduğu için bu konuda bir çatışmaya girmesi daha kolay olmaktadır (59).

Aile

Çocukların ilk sosyal çevresi kendi ailesidir. Çocuklarda sosyalleşme süreci ailede başlar ve yaşamı boyunca sürmektedir. Çocuklarda saldırgan davranışlarda bulunmasında ailevi etkenler ilk sırada yer almaktadır (60). Aile, çocuğun ilk kişilik özelliklerinin oluşmaya başladığı ilk çevresidir. Çocuk, iletişim kurmayı, toplum içinde nasıl hareket etmesi gerektiğini, olaylara nasıl tepki vermesi gerektiğini ilk ailede öğrenir ve bu nedenle çocuğun yetiştiği aile ortamı çok önemlidir. Ailenin gelir seviyesi, eğitim düzeyi, kültürel çevresi çocuğun gelişiminde etkili olmaktadır (61).

Aileler arasındaki anlaşmazlıklar, iletişim kopuklukları, anne-baba arasındaki anlaşmazlıklar ve şiddet erkek çocuklarda içine kapanık olma ve şiddete meyilli olma gibi olumsuz davranışlara sahip olmasına sebep olabilir. Babanın aşırı otoriter olması ve annenin sevgisini göstermemesi, baba ve annenin aşırı baskıcı olması da çocuğun saldırgan bir birey haline gelmesine neden olduğu belirtilmektedir (62).

Kültür

Saldırganlık ile ilişkili olarak ele alınan bir başka değişken ise kültürdür. Kültür, çocuğun yaşadığı doğal çevreyle bağı ve kendi zihin dünyasında var olmasına bağlı olarak oluşturduğu, birey tarafından meydana getirmiş ve kuşaktan kuşağa geçmiş, geliştirilmiş duygu, düşünce ve davranış kalıplarının tamamıdır (63).

Farklı toplum yapılarında ve toplumların farklı yerlerinde saldırgan tavırların ve şiddet olaylarının farklı yoğunlukta gerçekleşmesi toplumun kültürel yapısının saldırganlığı etkileyeceğini sanmaktadırlar (64). Saldırganlığı kabul eden bir kültürle yetişen çocuklar bu davranışları benimseyerek yaşantılarının her alanında bunları kullanma eğilimine girecekleri belirtilmektedir (65).

2.3 Benlik Saygısı

Benlik kavramı, kişiyi diğer bireylerden ayıran duygu, tutum ve davranışların tümü olarak tanımlanmaktadır. Benlik bilinci ise, kişinin kendisi için başkalarının ne düşündüğünü, ne olduğunu ve neyi başarabileceğini düşünmesidir. Genel olarak benlik saygısı benlik bilinci ile ilişkisi açısından tanımlanmaktadır. Benlik saygısı benlik bilincimizi kendimize özgü değerlendirmemizdir (66). Rosenberg'e göre benlik saygısı, bireyin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz tutum içinde olmasıdır. Olumlu tutum yüksek benlik saygısının göstergesi olurken, olumsuz tutum düşük benlik saygısının göstergesi olarak tanımlanmaktadır (67).

Çocukluğun başlarında benlik saygısı çok değişken olmaktadır ve büyük ölçüde başkalarının söylediğimiz ve yaptığımız şeylere verdikleri tepkiye bağlı olarak değişmektedir (68). Çocukluğun ilk dönemlerinde yerleşen benlik saygısı ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de sürer, bu sürekliliğin kişide, aile içinde ve giderek toplumda geniş ölçüde olumlu etkisi görülmektedir. Sağlıklı benlik saygısının temel öğelerini özgüven ve kendinin farkında olmak oluşturmaktadır (69).

Benlik saygısı, çocukların temel gelişimsel döneminde oluşan karmaşık bir kavram olduğu ve temel kişilik gelişimi için çok önemli olduğu belirtilmektedir. Temel kişilik özellikleri, erken yaşlarda oluşur bununla birlikte ergenlik yılları boyunca oluşan bu kişilik özellikleri değişebilir veya gelişebilir (70).

Yavuzer (2014)' e göre benlik saygısı, bireyin benlik imajı, kendisini algıladığı biçim ile ideal benliği arasındaki farkın birbirine yaklaşmasıyla pozitif yönde gelişmektedir. Düşük benlik saygısı yaşayan çocukların özellikleri olarak kaygılı, güçsüz, kaçınan bir tutum sergileyen, dışarıya dönük suçlayıcı, kendisine dönük eleştirel ve sosyal hayatında ilişkilerinde çeşitli davranış problemleriyle seyredebileceğini söylemektedir. Bunların yanı sıra düşük benlik saygısı ile depresyon, anksiyete, nevrotizm gibi ruh sağlığı bozuklukları ile pozitif bir ilişki bulunmaktadır (71, 72). Ailenin bu durumda güven, aidiyet, kabul görme duygularının yeterince verilmediğinden kabul görmeyen bir çocuktan bahsetmektedir. Bu durumda benlik gelişimini olumsuz yönde etkilenmektedir. Kişinin benlik gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biri olan ailesi, ona bakım verenleri ile kurduğu iletişimidir. Ebeveynler çocuğun kimliğinin tanımlanmasında, şekillenmesinde, olumlu veya olumsuz algılanmasında en önemli kişilerdir. Ebeveynler, bireyin benlik algısının kökenine dayanan içselleşmiş figürlerdir ve benlik gelişimini, çocuğun yaşamı boyunca etkilemeye devam etmektedir (73).

Çocukluk ve ergenlik döneminde onay görme ve kendisine saygı duyulması çocuğun psikolojik gelişimine olumlu yönde etki ederken yüksek benlik saygısı geliştirmesine ve kendine güveninin artmasına sebep olmaktadır. Böylece çocuk otonomi kazanarak birey olma yolunda adımlarını atar. Bunun aksine onaylanmamış, saygı duyulmamış çocuğun düşük benlik saygısına sahip olması beklenmektedir. Kendisine güvensiz, ilişkilerinde anksiyeteli bir yapı ile baş etme becerilerinin de düşük olacağı düşünülerek depresyon ve anksiyete görülmesi olasıdır (74).

2.4 Benlik Saygısının Gelişimini Etkileyen Etmenler

Benlik saygısı gelişim süreci içerisinde iken anne baba tutumu, öğretmen tutumu, fiziksel özellikler, yaşanılan olayların algılanış biçimi, sosyal çevresi ile olumlu

etkileşimde bulunma durumu gibi faktörlerden etkilenmektedir. Aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu eğitim sistemi, ekonomik sistem, siyasal sistem ve inanç sistemi ile olumlu ya da olumsuz etkileşimde bulunma bireyin benlik saygısını geliştirmede rol oynamaktadır (75, 76).

Sosyo-ekonomik düzey, kültürel düzey, cinsiyet, anne baba meslekleri ve anne babanın eğitim düzeyleri, akademik başarı, sosyal becerileri, kardeş sayısı ve sırası benlik gelişimini etkileyen faktörlerdendir (77).

Benlik saygısının gelişimi açısından anne baba tutumunun etkisi çok büyüktür. Anne babanın birbiri ile ilişkileri, çocukları ile ilişkileri, karşılıklı sevgi ile kurulan iletişim biçimi benlik saygısı gelişimine etki etmektedir. Bu bağlamda çocuğun kendisini geliştirebilmesine olanak sağlayan, koşulsuz sevilen, kınayıcı ve eleştirici tutumlar yerine işbirliği yapabilen anne babalar çocukların kişilik gelişimine olumlu katkılar sağlayacaktır (78).

Literatürde yer alan bu tutarsız ve karmaşık araştırmaların bulgularından ziyade benlik saygısı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi açıklayan iki yaklaşım daha vardır. Bu yaklaşımlar Geleneksel Yaklaşım ve Çağdaş Yaklaşım'dır. Bu yaklaşımlar düşük olan benlik saygısının saldırganlık davranışı ile alakalı olduğunu (Geleneksel Yaklaşım) ve yüksek veya diğer bir ifadeyle şişirilmiş benlik saygısının saldırganlıkla ilişkisinin olduğunu vurgulamıştır (79).

Geleneksel Yaklaşım: Bu yaklaşımda düşük benlik saygısının negatif ve arzu edilmeyen davranış biçimleriyle alakalı olduğu düşünülmüştür. Benlik saygısının düşük olması diğer problemlerle beraber saldırganlık davranışı için de bir risk faktörü olduğu belirtilmiştir (80). Bu yaklaşıma göre, benlik saygısının düşük olduğu bireyler kendilerini yetersiz, değersiz, beceriksiz görmekte ve bu olumsuz duygular ile başa çıkmak ve kendilerini korumak için yaşanan olumsuz durumlar için başka insanları

suçlayıp, kendileri dışında yer alan faktörler ile yükleme gerçekleştirdikleri için de saldırganlığa başvurabilmektedirler. Başka bir ifadeyle, benlik saygılarına arttırmayı arzu eden bireyler güçlerini kazanmak ve bağımsız olmak için öfkelerini dışa vurarak, başka kişileri aşağılayarak, kendi toplumsal statülerini arttırmak amacıyla saldırgan olmaktadırlar (81).

Çağdaş Yaklaşım: Düşük benlik saygısı ve saldırganlık davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen yakın zamanda yapılan araştırmalarda, bu iki kavram arasında kuvvetli ilişkilerin bulunmamasından dolayı yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Sorgulanan Benlik Saygısı, Şişirilmiş Benlik Saygısı, Tehdit Edilen Benlik Saygısı gibi farklı isimlerle de ifade edilen bu yaklaşım gerçek dışı olan ve saldırganlık davranışının şişirilmiş benlik saygısı tarafından yordandığı düşüncesini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre benlik saygıları düşük olan bireylerin hepsi saldırganlığa başvurmaz (82). Benlik saygısı yüksek olan bireylerden bir kısmı kendilerini değerli görmekte ve kendilerini oldukları gibi kabul etmektedir. Benlik saygısı gerçekçi olan bireyler yüksek benlik saygılarını objektif verilere dayandırmaktadır ve davranışlarında da üstünlük kurma gibi bir çaba bulunmamaktadır. Şişirilmiş benlik saygısı olan bireylerse kendilerini diğer bireylerde daha üstün hissetmekte ve kendileriyle ilgili olumsuzlukları kabul etmemektedirler (83). Bu kişiler kendisini devamlı olumlu görmekte ve kendilerini bu şekilde göstermeye çalışmakta ve yine başkalarının da bu düşüncelerine onay vermelerini beklemektedirler. Diğer bireyler bu şekilde onay vermediklerinde veya bu durumu sorguladıklarında bunu kendi benlikleri için tehdit olarak algılayıp, bu tehdite tepki olarak saldırganlaşmaktadırlar (84).

2.5 Okul Sağlığı Hemşireliği

Amerikan Ulusal Okul Hemşireleri Birliği (NASN) 2010'da okul hemşireliğini; öğrencilerin sağlıklı, okul hayatlarında başarılı, iyi olmaları için özel uygulamalar yapan

ve bu amaç doğrultusunda; öğrencilerin gelişimini destekleyen, sağlığı geliştiren, güvenli ve sağlıklı çevre oluşturan, akut ve potansiyel sağlık problemlerine müdahale eden, durum yönetim merkezi oluşturan, aile ve öğrenci uyumu için işbirliği sağlayan, çocuklar için özyönetim, öz savunma yapan profesyonel bir hemşire tanımlamaktadır (85).

Okul dönemi, anaokuldan üniversite sona kadar hayatın 1/3'ünü kapsamaktadır (86). Bu dönemde okul evden sonra ikinci yaşam alanıdır ve öğrenciler okula girişten itibaren birçok sağlık problemiyle yüz yüze gelmektedir (87).

Günümüzde ki sağlık problemleri ve sağlık davranışları geçmişe göre farklılık göstermektedir. Geçmişte sağlık hizmetlerine ulaşım sorunları ilk sırada yer alırken, günümüzde hastalıkların fiziksel rahatsızlıklardan davranış sorunlarına doğru değiştiği de gözlenmektedir (88).

Okul hemşireliği birçok bileşenden oluşmaktadır. Okul hemşiresinin rolleri öğrencilerin ve okuldaki diğer destek öğrenci servislerin sağlık ihtiyaçlarını karşılayan birçok faktöre bağlı geniş bir alandır (89). Amerikan Ulusal Okul Hemşireleri Birliği (NASN) okul hemşiresi belirli roller verilmiştir. Bu roller kapsayıcı ve her düzeyde okul hemşireler için uygulanabilir, tüm coğrafi ortamlarda ve tüm öğrenciler için geçerlidir (90, 91, 92).

Sağlık bakımından yoksun ve birçok sağlık sorunu ile karşı karşıya kalan öğrencilerde ciddi sağlık problemleri, sakatlıklar gelişebilir . Okul döneminde görülen çeşitli sağlık sorunları öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Amerikan Ulusal Okul Hemşireleri Birliği (NASN) her 750 öğrenciye bir hemşire, özel eğitim gereksinimi olan 225 öğrenciye bir hemşire, kronik hastalığı olan veya gelişimsel engeli olan, zorunlu fonksiyonlarında bağımlı olan 125 öğrenciye bir hemşire olması gerektiğini

önermektedir. Ayrıca öğrencilerin sağlık durumlarını düzeltmek ve geliştirmek için okul hemşirelerinin okulda tam gün bulunması gerektiği önerilmektedir (93).

Hedefi öğrenci, okul personeli, aile ve dolayısıyla toplum olan okul hemşiresi okul sağlığı ekip üyesidir. Okul sağlığı hizmetlerini oluşturmada, sürdürmede okul hemşiresi hayati bir rol oynamaktadır, ekip içinde sağlığı koruma, sürdürme ve geliştirmede önemli bir yere sahiptir (94, 95).

Gürbüz (2006)'ün çalışmasında ise okul hemşiresinin olumlu sağlık davranışlarının kazandırılmasındaki etkisi incelendiğinde, egzersiz davranışlarında etkisiz, sağlık sorumluluğu, beslenme, kendini gerçekleştirme, stresle baş etme, sosyal destek, güvenlik ve hijyenik alışkanlıklarda etkili olduğunu belirlemiştir (96).

Okul hemşiresinin okul alanının tanınması, bireysel eğitim, sağlık eğitimi, fizik muayene gibi rollerini uygulayabilmesi için daha çok bilgi ve beceri gereksinimi vardır (97). Okul hemşiresinin lisans eğitimi içerisinde epidemiyoloji, büyüme ve gelişme, ruh sağlığı, vaka yönetimi, büyüme-gelişme, ilk ve acil bakım, çocuk sağlığı gibi dersler aldıkları için çocukları bütüncül bir şekilde değerlendirerek tüm okullarda yararlı hizmetler sağlayabilirler (98, 99).

Okul hemşiresi öğrencilere doğrudan bakım sağlar. Okul hemşireleri kaliteli sağlık hizmeti sunarak ve gerçek ve potansiyel sağlık sorunlarına müdahale eder. Okul hemşiresi tüm öğrencilerin akut, kronik sağlık durumlarını belirlemek için taramalar yapar (100). Sağlık taramaları ile potansiyel sağlık problemleri erken tanımlanarak negatif etkilerini azaltılır. Görme, işitme BKİ vb taramalar yapılır. Okul hemşiresi sağlıklı çevre oluşturur ve sağlığı geliştirici aktivitelerde bulunur. Okul hemşiresi sağlık politikaları ve programları geliştirme ve düzenlemede liderlik eder. Okul hemşiresi okul personeli, aile, sağlık uzmanları ve toplum arasında iletişimi sağlar (101, 102, 103).

Türkiye Sağlık Bakanlığınının 19 Nisan 2011 salı Resmî Gazete Sayı : 27910 yayınlanan hemşirelik yönetmeliğinde okul hemşiresinin görev, yetki ve sorumlulukları şu şekilde tanımlanmıştır (104).

- ✓ Görev yaptığı okulda okul sağlığı hizmetleri ile ilgili sorunları, gereksinimleri saptar ve okul idaresine bildirir ve böylece sağlık risklerinin erken tanılanması ve uygun girişimlerin planlanması, gereken önlemlerin alınması konusunda okul idaresiyle koordinasyonu sağlar. Okul sağlık ekibiyle birlikte okulda düzenli olarak gerçekleştirilen bağışıklama ve sağlık taramalarında görev alır. Bu işlemler okula yeni katılan her öğrenci için baştan yapılır ve sağlık durumunu kaydeder.
- ✓ Hastalanan veya acil müdahale gereken öğrenci ve okul çalışanın, hekim istemi doğrultusunda tedavi ve bakıma yönelik hemşirelik hizmetlerini planlar, uygular, değerlendirir ve hemşire gözlem formuna kayıt eder.
- ✓ Okulda öğrencilere sağlık konusunda olumlu davranışların kazandırılması amacıyla Sağlık Eğitimleri (temizliğin önemi, kazalar ve hastalıklardan korunma, ilkyardım, sigara ve alkolün zararları ve cinsel eğitim vs.) planlar ve yürütür.
- ✓ Okulda yapılan ruh sağlığı çalışmaları (madde bağımlılığı, yeme bozukluğu, dikkat bozukluğu, depresyon, anksiyete, saldırganlık, antisosyal davranışlar vs.) sonucunda sorun saptanan öğrenci, öğretmen ve ailesi arasında işbirliğini sağlar ve ilgili durumda sağlık danışmanlığını yürütür. Bu ruh sağlığı çalışmaları sonucunda öğrencilerin fiziksel ve psikolojik potansiyellerini fark edip özgüvelerini geliştirmeleri için okul görevlileri ile iş birliği sağlar. Ruh sağlığı dışında kronik hastalığı ve alerjisi olan öğrenciler için öğrencinin kendisi, aile ve öğretmenine sağlık danışmanlığı

yapar. Bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde sağlık danışmanlığını yürütür.

Sağlık biriminin malzeme ihtiyaç listesini belirler ve okul idaresine bildirir

- ✓ Kazalardan korunma ve güvenlik önlemlerinin geliştirilmesinde, öğrenci, aile, okul yönetimi ve eğitimcilerle işbirliği içerisinde çalışır ve düzenli olarak sağlık raporunu oluşturur .Okulda çevre sağlığını ilgilendiren durumları , okul kantinlerini , mutfak personellerini ,tuvalet hijyenlerini kontrol eder, değerlendirir ve okul idaresini bu konuda bilgilendirir (105, 106, 107).

Bölüm 3

GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Gazimağusa merkezinde yer alan 7 ilkokulun öğrencileri oluşturmaktadır. 2017-2018 Eğitim ve Öğretim yılında 7 ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında okuyan, toplam 1078 öğrenci bulunmaktadır. Örneklem 4. ve 5. sınıfların alınma nedeni, veri toplamak amacıyla kullanılacak ölçeklerin bu yaş grubuna yönelik olmasıdır.

Öğrencinin kendisi ve ailesi araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler örneklem alınmıştır.

Örneklem seçilecek öğrenci sayılarını belirlemek için tabakalı örneklem yöntemi kullanılmış ve aşağıdaki formül doğrultusunda hesaplama yapılarak, minimum 285 öğrencinin örneklem temsil edeceği bulunmuştur. Tabaka sayısının çok olması ve olası kayıplar göz önüne alınarak örneklem sayısının 350'ye çıkarılması uygun bulunmuştur.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq}$$

N: Evrendeki birey sayısı

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen \pm sapma

$$n = \frac{(1078)(1.96)^2(0.50)(0.50)}{(0.0435)^2(1078-1)+(1.96)^2(0.50)(0.50)}$$

n= 285 minimum toplam öğrenci sayısı

Her bir okuldan, belirlenen sayıda öğrencinin seçiminde basit tesadüfi sayılar tablosu kullanılmıştır. Bu amaçla 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin cinsiyetine göre isim listeleri oluşturulmuş ve listedeki sıra numarasına göre tesadüfi sayılar tablosu doğrultusunda örnekleme seçilecek öğrenciler belirlenmiştir. Belirlenen öğrencilerden, kendisi ve/veya ebeveynleri araştırmaya katılmayı kabul etmeyenlerin yerine yenileri belirlenerek, gerekli sayı tamamlanmıştır.

Tablo 1. İlkokullarda Bulunan Toplam ve Örnekleme Seçilecek Öğrencilerin, Bulunduğu Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

OKUL ADI	4. SINIF		5. SINIF		TOPLAM T (ÖS)*
	KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK	
	T (ÖS)*	T (ÖS)*	T (ÖS)*	T (ÖS)*	
1. ALASYA İLKOKULU	67 (22)	98 (35)	74 (24)	77 (28)	316 (109)
2. GAZİ İLKOKULU	20 (7)	18 (8)	11 (6)	18 (9)	67 (30)
3. KARAKOL İLKOKULU	29 (10)	32 (12)	46 (15)	35 (12)	142 (49)
4. POLATPAŞA İLKOKULU	65 (22)	33 (13)	45 (15)	38 (14)	181 (64)
5. ŞEHİT MUSTAFA KURTULUŞ İLKOKULU	12 (8)	10 (4)	12 (6)	10 (4)	44 (22)
6. ŞEHİT OSMAN AHMET İLKOKULU	25 (10)	24 (9)	23 (10)	22 (8)	94 (38)
7. ŞEHİT ZEKİ SALİH İLKOKULU	17 (8)	26 (12)	23 (10)	22 (9)	88 (38)
Toplam	235 (87)	241 (93)	234 (86)	200 (85)	1.078(350)

T: Toplam, ÖS* Örnekleme Seçilen öğrenci sayısını belirtir

3.3 Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak ‘‘Tanıtıcı Bilgi Formu’’ çocuklardaki saldırganlık durumunu belirlemek için ‘‘Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği ve çocukların benlik saygısını belirlemek amacıyla ‘‘Coopersmith Öz Saygı Ölçeği’’ kullanılmıştır.

3.3.1 Tanıtıcı Bilgi Formu

Öğrenci, ailesi ve öğretmene ilişkin verilerin toplanacağı 17 sorudan oluşan bir soru formudur. Sorular içerisinde okul, yaş, cinsiyet gibi sorular dışında aile tutumları, öğretmen tutumları ve saldırgan davranışlara karşı dışüncelerini belirleyen çoktan seçmeli sorular yer almaktadır (19, 20, 21, 22, 23, 30, 31, 32). Örneğin; Anne ve babanızın size karşı davranışlarını/tutumlarını aşağıdakilerden hangisi açıklar?, şiddet içeren (kavga, dövüş, öldürme, yaralama gibi etkinliklerin bulunduğu) oyun, televizyon programı, internet videolarını oynama ya da izleme sıklığınız nedir? gibi sorular bulunmaktadır (Ek 2).

3.3.2 Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Ölçek, Buss ve Perry (1992 yılında) tarafından geliştirilmiş olup 29 madde 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek daha sonra Buss ve Warren (2000 yılında) tarafından güncellenmiş ve 34 madde, 5 alt boyuta çıkarılmıştır. Ölçeğin 34 madde ve 5 faktörlü formu, Can (2002) tarafından uzmanlık tezi olarak Türkçe’ye uyarlanmış, ancak çalışma yayımlanmamıştır. Literatür incelendiğinde ölçeğin 29 maddelik 4 alt ölçekli formunun pek çok dile çevrilmiş olup daha yaygın bir şekilde kullanıldığı görölmüştür (108). Buss ve Perry’nin (1992) özđün çalışmalarında elde edilen ölçek iç tutarlılık katsayıları fiziksel saldırganlık için 0,85, sözel saldırganlık için 0,72, öfke için 0,83, dışmanlık için 0,77, toplam puan için 0,89’dur. Ölçeğin 29 maddelik formu, 2012 yılında Madran tarafından türkçeye uyarlanmıştır (108). Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında özđün ölçekteki gibi dört faktörlü bir yapıyı destekleyen

bulgulara ulaşılmış, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları toplam puan için 0.85, fiziksel saldırganlık için 0.78, sözel saldırganlık için 0.48, öfke için 0.76, düşmanlık için 0.71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları toplam puan için 0,97, sözel saldırganlık için 0,82; fiziksel saldırganlık için 0,98; öfke için 0,85; düşmanlık için 0,85 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Bu nedenle çalışmamızda da ölçeğin 29 maddelik özgün formu kullanılmıştır.

BPSÖ 5’li likert tiptedir ve seçenekler “Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan), Katılmıyorum (2 puan), Kararsızım (3 puan), Katılıyorum (4 puan) ile “Tamamen Katılıyorum (5 puan)” arasında yer almaktadır. Ölçeğin 9 ve 16 numaralı maddeleri ters kodlanarak puanlanmaktadır. Ölçekte 13, 8, 2, 11, 25, 16, 29, 22, 23 numaralı maddeler fiziksel saldırganlık alt ölçeğini; 27, 6, 21, 14, 4 numaralı maddeler sözel saldırganlık alt ölçeğini; 20, 24, 3, 26, 10, 15, 7, 17 numaralı maddeler düşmanlık alt ölçeğini; 19, 28, 1, 18, 9, 23, 12 numaralı maddeler ise öfke alt ölçeğini oluşturmaktadır.

Ölçeğin orjinalinde, elde edilen puanın saldırganlığın derecelendirilmesinde kullanılabileceği belirtilmiştir. Bu sınıflamaya göre; ≤ 58 düşük saldırganlık düzeyini, 59-110 orta saldırganlık düzeyini, ≥ 111 yüksek saldırganlık düzeyini gösterir (116). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan 145’dir. Ölçeğin kısa formu için puan sınıflandırması yapılmamış olup, yüksek puanların yüksek saldırganlığı göstereceği belirtilmektedir.

Çalışmamızda, BPSÖ’nün Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları; toplam puan için 0.94, fiziksel saldırganlık alt ölçeği için 0.94, sözel saldırganlık için 0.86, öfke için 0.61, düşmanlık için 0.91 olarak bulunmuştur.

3.3.3 Coopersmith Öz Saygı Ölçeği

Stanley Coopersmith tarafından 1986 yılında geliştirilmiş olan ölçek (117), Turan ve Tufan tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (109). Ölçek, çocukların kendi algılarına göre kendilerine, ailelerine, okula, arkadaşlarına ve kişilerarası ilişkilerine karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Okul formu 58 maddeden oluşmakta olan ölçeğin, ilk 25 maddesi ile Okul Kısa Formu oluşturulmuştur. Orjinal ölçeğin güvenirlik katsayısı $r=0.90$, geçerlilik katsayısı $r=0.55$, $r= 0.70$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkiye'de Turan ve Tufan tarafından (118) yapılan güvenirlik çalışmasında korelasyonu $r=0.76$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, Güçray (1989) tarafından yürütülen ve 9, 10, 11 yaş çocuklarla gerçekleştirilen güvenirlik çalışmasında, iki hafta arayla yapılan testtekrar test güvenirlik katsayısı 0.70 olarak bulunmuştur (119). Envanterinin son olarak Türkçeye uyarlanması Pişkin (1996) tarafından yapılmıştır(110).

Bu araştırmada ölçeğin 25 maddelik Okul Kısa Formu kullanılmıştır.

Ölçekte yer alan ifadeler 'Evet'(benim gibi) veya 'Hayır' (benim gibi değil) seçeneklerinden oluşmaktadır. Bireyler ölçekteki bazı maddeler için 'Evet' işaretlediklerinde, bazı maddeler için ise 'Hayır' işaretlediklerinde puan almaktadır. Beklenen cevaplar 1 puan, beklenmeyen cevaplar ise 0 puandır. 1, 4, 5, 8, 9, 14, 19, 20 no' lu maddelere " Evet (Benim Gibi), 2, 3, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25 no' lu maddelere Hayır (Benim Gibi Değil) cevapları verildiğinde birer puan alınmaktadır. Kısa form için bir bireyin benlik saygısı puanı maksimum 25 olabilir. Puan artışı benlik saygısının yüksekliğini ifade etmektedir. Ölçek puanlarında bir kesme noktası yoktur. Alınan puanlar, ortalamaya göre değerlendirilir. Ortalamanın üstünde yer alan puanlar yüksek, altında yer alan puanlar düşük öz saygıyı gösterir.

Çalışmamızda ölçeğin crobach alfa katsayısı 0.72 olarak bulunmuştur.

3.4 Veri Toplama Süreci

Etik kurul ve kurum izinleri alındıktan sonra, her bir okuldan, örnekleme seçilecek öğrenciler belirlenmiştir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerle işbirliği yapılarak örnekleme seçilen öğrencilerin ailelerine ulaşılmış ve çocuklarının bu araştırmaya katılmalarına izin vermeleri durumunda, çocukları ile kendilerine gönderilen Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'nu imzalamaları istenmiştir.

Veri toplama sürecinde Tanıtıcı Bilgi Formu, Saldırganlık Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Ölçeği öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Veri toplama işlemi 2017-2018 Bahar yarı yılı Mart- Nisan aylarında yapılmıştır. Veriler okul saatleri (08:00-12:40) içerisinde öğretmenler ve müdürden izin alınarak uygun ders saatlerinde sınıflarda toplanmıştır. Öğrenciler formları ortalama 20 dakikada (en kısa 15 dakika ve en uzun 30 dakika) doldurmuştur.

3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma verileri istatistiksel olarak çözümlenirken Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 programı kullanılmıştır.

Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri, ailelerinin özellikleri, anne ve babalarının kendilerine karşı tutumlarına yönelik algıları, anne ve babalarının kendi aralarındaki, çocuklarla ve çocukların çevredeki diğer çocuklarla ilişkileri, öğretmenlerinin kendilerine karşı tutumlarına yönelik algıları ve şiddet içerikli oyun oynama, video, film ve dizi izleme durumları belirlenirken sıklık (frekans) analizi kullanılmıştır.

Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve öfke puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler belirtilmiştir.

Öğrencilerin bazı tanıtıcı özelliklerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına geçilmeden önce

Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyumu Kolmogorov-Smirnov testi, QQ plot grafiği ve çarpıklık-basıklık değerleri ile kontrol edilmiş ve normal dağılıma uyduğu görülmüştür. Ölçek puanları normal dağılıma uyum gösterdiğinden dolayı karşılaştırmalarda parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. Buna göre öğrencilerin sınıflarına, yaşlarına, cinsiyetlerine, okul başarısını tanımlama şekline, kronik hastalık durumlarına, Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleme durumlarına göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında, bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Öğrencilerin aile tipi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumuna ve gelir durumlarına göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında ANOVA kullanılmış ve post-hoc test olarak Tukey seçilmiştir. Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir.

3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sonuçları 7 ilkokulun 4. ve 5. sınıf öğrencilerine genellenebilir.

3.7 Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Ek.7) ve Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'ndan (Ek.8) uygunluk izin yazıları alınmıştır. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'ndan alınan izinle 7 ilkokulun Müdür'lerinden görüşme yapılarak sözlü izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden ve ailelerinden "Gönüllü Bilgilendirilmiş Olur Formu"(Ek.1) ile yazılı izin alınmıştır.

Çalışmada kullanılan 'Saldırganlık Ölçeği ve 'Coopersmith Öz saygı Ölçeği için, bu ölçekleri uyarlayan bireylerden kullanım izni alınmıştır (Ek.5-Ek.6).

3.8 Araştırmaya Dâhil Olma Kriterleri

- İlkokulun 4. ve 5. sınıflarında yer alma

- Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etme (çocuk ve ailesi)

3.9 Araştırma Takvimi

Şekil 1. Araştırma Takvimi Akış Şeması

Bölüm 4

BULGULAR

Tablo 2. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı

	n	%
Sınıf		
4. Sınıf	180	51.4
5. Sınıf	170	48.6
Yaş		
10 yaş	180	51.4
11 yaş	170	48.6
Cinsiyet		
Kız	172	49.1
Erkek	178	50.9
Okul başarısını tanımlama şekli		
Çok iyi	175	50.0
İyi	175	50.0
Kronik hastalık ve/veya duyuşal problem		
Var	29	8.3
Yok	321	91.7
Toplam	350	100.0
Sahip olunan hastalık ve/veya duyuşal problem		
Görme Problemi	15	51.7
Kalp Problemi	5	17.2
Astım Hastalığı	4	13.8
Diyabet Hastalığı	2	6.9
Böbrek Hastalığı	1	3.5
Ortopedik problem	1	3.5
İşitme problemi	1	3.4
Toplam	29	100.0

Öğrencilerin %51.4'ünün 4. Sınıf, %51.4'ünün 10 yaşında, %50.9'unun erkek olduğu, %50.0'ının okul başarısını çok iyi olarak tanımladığı, %8.3'ünün kronik hastalığı ya da duyuşal sorununun bulunduğu ve bu hastalık ya da duyuşal sorunların ağırlıklı olarak görme, kalp rahatsızlıkları ve astım olarak sıralandığı saptanmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin Aile Özellikleri ve Ebeveynlerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

	n	(%)
Aile tipi		
Çekirdek aile	274	78.3
Geniş aile	42	12.0
Tek ebeveynli aile	34	9.7
Kardeş sayısı		
Hiç kardeşi yok	56	16.0
Bir kardeş	171	48.9
İki kardeş	72	20.6
Üç kardeş ve üzeri	51	14.5
Anne öğrenim düzeyi		
Okur-yazar değil	16	4.6
İlkokul	64	18.3
Ortaokul	49	14.0
Lise	103	29.4
Üniversite	118	33.7
Baba öğrenim düzeyi		
Okur-yazar değil	11	3.1
İlkokul	49	14.0
Ortaokul	37	10.6
Lise	120	34.3
Üniversite	133	38.0
Ailenin ekonomik durumu		
Geliri giderinden az	43	12.3
Geliri giderine denk	210	60.0
Geliri giderinden fazla	97	27.7
Toplam	350	100.0

Öğrencilerin %78.29'unun çekirdek, %12.0'sinin geniş , %9.7'sinin tek ebeveynli aile yapısına sahip olduğu %16.0'mın hiç kardeşinin bulunmadığı, %4.6'sının anne öğrenim düzeyinin okur-yazar değil, %18.3'ünün ilkokul, %3.1'inin baba öğrenim düzeyinin okur-yazar değil, %14.0'mın ilkokul, olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %12.4'ü gelir düzeylerinin giderden az olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin, Anne ve Babalarının Kendilerine-Kardeşlerine Karşı Tutumlarına Yönelik Algı ve Düşünceleri (n:350)

Anne ve babanın çocuğa karşı tutumları	N	%
Herhangi bir konuda zorlandığımda yardım ederler	268	58.6
Çocuklarla ilgili kararlara bizleri de katarlar, bizim fikrimizi de alırlar	236	45.5
Herhangi bir konuda hata yaptığımda bana ceza vermek yerine, bana sakince açıklamalar yaparlar	227	42.0
Ailemizle ilgili kararları yalnızca annem ya da babam verir.	117	11.2
Beni herşeyden öylesine korurlar ki, arkadaşlarımla rahatça yapabildiği	55	2.5
pek çok şeyi (etkinliği) yapamam		
Okulda çok başarılı olmam ya da örnek çocuk olmam için bana baskı yaparlar	52	2.2
Annem ve/veya babamın istediği gibi davranmazsam beni cezalandırırlar.	42	1.4
İstedğim her şeyi yaparlar ve evde genellikle benim sözüm geçer	36	1.0
Okul malzemeleri, giysi, sevilmeme gibi ihtiyaçlarımla hiç farkında olmazlar	12	0.1

Öğrencilerin %58,6'sı anne ve babalarının, herhangi bir konuda zorlandığında kendisine yardım ettiğini, %45.5'i karar alırken çocuklarının da fikrini aldığını, %42.0'ı herhangi bir konuda hata yapması halinde ceza vermek yerine sakince açıklamalar yaptıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %11.2'si aileleriyle ilgili kararları yalnızca annesinin ya da babasının verdiği, %2.5'i ailesinin onları çok koruduklarını ve arkadaşlarının rahatça yapabildiği şeyleri yapamadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin %2.5'i ailesinin okulda çok başarılı olması ya da örnek çocuk olması için kendisine baskı yaptığını, %1.4'ü anne ve babasının istediği gibi davranmaması halinde cezalandırıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin %1.0'ı ailesinin istediği her şeyi yaptığını ve evde onun sözünün geçtiğini, %0.1'i ailesinin ihtiyaçlarının farkında olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin İfadelerine Göre Anne-Babalarının Kendi Aralarındaki ve Çocukları İle, Öğrencilerin Çevredeki Diğer Çocuklar İle İlişkileri (n:350)

İlişkiler	Hiç		Bazen		Sık		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Anne- baba arasındaki ilişkiler								
Birbirleri ile sakin sakin sohbet etme	41	11.7	113	32.3	196	56.0	350	100.0
Herhangi bir konuda sözel tartışma yapma	108	30.9	200	57.1	42	12.0	350	100.0
Birbirlerine yüksek sesle bağırma	258	73.7	77	22.0	15	4.3	350	100.0
Birbirlerine kötü sözler söyleme	296	84.6	45	12.9	9	2.6	350	100.0
Birbirlerine vurma	329	94.0	15	4.3	6	1.7	350	100.0
Anne- babanın öğrenci ve diğer çocukları ile ilişkileri								
Beni/bizi sevdiklerini söyleme	24	6.9	69	19.7	257	73.4	350	100.0
Benim/bizim iyiliğimiz için ellerinden geleni yapacaklarını söyleme	17	4.9	65	18.6	268	76.6	350	100.0
Yaptığım/yaptığımız herşeyi eleştirip kızma	189	54.0	121	34.6	40	11.4	350	100.0
Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda kötü şeyler söyleme/azarlama	230	65.7	101	28.9	19	5.4	350	100.0
Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda vurma, dövme	286	81.7	54	15.4	10	2.9	350	100.0
Öğrencilerin çevredeki diğer çocuklarla ilişkileri								
Diğer çocuklar bana sözel sataşmada bulunur	149	42.6	165	47.1	36	10.3	350	100.0
Diğer çocuklar bana küfür ederler	221	63.1	107	30.6	22	6.3	350	100.0
Diğer çocuklar bana el ile vurur, tekme atar	246	70.3	89	25.4	15	4.3	350	100.0
Diğer çocuklar bana kalem, silgi gibi objeler atarlar	255	72.9	79	22.6	16	4.6	350	100.0

Öğrencilere göre anne-babaların %22.0'ı bazen, %4.3'ü sık sık birbirlerine yüksek sesle bağırma; %12.9'u bazen, %2.6'sı sık sık birbirlerine kötü sözler söyleme; %4.3'ü bazen, %1.7'si sık sık birbirlerine vurma davranışları sergilemektedir.

Anne-babası için, “Yaptığım/yaptığımız herşeyi eleştirip kızar diyen öğrenci oranı toplam %46.0 (%34.6 “bazen”+ %11.4 sık), “Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda kötü şeyler söyler/azarlar diyen öğrenci oranı %34.3 (%28.9 bazen+%5.4 sık), Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda vurma, dövme davranışı sergiler diyen öğrenci oranı %18.3'dür (%15.4 bazen+%2.9 sık)

Tablo 6. Öğrencilerin, Öğretmenlerinin Kendilerine Karşı Tutumlarına Yönelik Algıları (n:350)

Öğretmenin tutumuna yönelik algı	n	%
Öğretmenim beni çok sever.	314	89.7
Öğretmenim beni diğer arkadaşlarımdan daha çok sever.	41	11.7
Öğretmenim diğer arkadaşlarıma bana kızdığından daha fazla kızar.	38	10.9
Öğretmenim diğer arkadaşlarımı benden daha çok sever.	32	9.1
Öğretmenim beni sevmez.	18	5.1
Öğretmenim bana sürekli kızar.	18	5.1

Öğrencilerin %89.7'si öğretmenin o'nu çok sevdiğini belirtirken, %5.1'i öğretmenin onu sevmediğini ve sürekli kızdığını belirtmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Şiddet İçerikli Oyun Oynama, Video, Film ve Dizi İzleme Durumları

Şiddet içerikli oyun oynama,video, film ve dizi izleme	n	%
Oynayan-İzleyen	322	92.0
Oynamayan-İzlemeyen	28	8.0
Toplam	350	100.0
1 saatten az	81	26.0
1 saat	116	35.0
2 saat	82	26.0
3 saat ve üzeri	43	13.0
Toplam	350	100.0

Öğrencilerin %92.0'nın şiddet içerikli oyun oynama,video,film ve dizi izlediğini belirtmiştir. Bunları günde 3 saat ve üzerinde süre ile gerçekleştiren öğrenci oranı, %13.0 olarak belirlenmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile Coopersmith Özsaygı Envanteri Puan Ortalamaları (n:350)

	\bar{x}	ss	Min	Max
Coopersmith Özsaygı Envanteri(Min:0-Max:25)	18.0	4.1	7	26
Buss-Perry Düşmanlık Ölçeği Toplam Puanı(Min:29-Max:145)	71.0	19,7	30	129
Fiziksel Saldırganlık (Min: 9, Max: 45)	21.3	7,3	9	41
Sözel Saldırganlık (Min:5, Max:25)	12.2	3,8	5	24
Öfke (Min:7, Max:35)	16.9	5,4	7	33
Düşmanlık (Min:8 , Max:40)	21,2	6,7	8	39

Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puan ortalamasının 18.0 ± 4.1 , olarak bulunmuştur. Öğrencilerin %50.3'ü Coopersmith Öz Saygı envanterinden ortalamanın altında, %49.7'si ortalamanın üstünde puan almıştır.

Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçek toplam puan ortalaması 71.0'dir. ± 19.7 , Öğrencilerin %53.4'ü Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden ortalamanın altında, 46.6'sı ortalamanın üstünde puan almıştır.

Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutu olan sözel saldırganlık puan ortalaması 12.2 ± 3.8 , Öfke puan ortalaması 16.9 ± 5.4 , fiziksel saldırganlık puan ortalaması 21.2 ± 7.3 , ve düşmanlık puan ortalaması 21.2 ± 6.7 olarak bulunmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

Değişkenler	n	\bar{x}	ss	T	P
Sınıf					
4. Sınıf	180	17.9	4,21	-0,546	0,585
5. Sınıf	170	18.2	3,92		
Cinsiyet					
Kız	172	18.2	4,30	0,779	0,436
Erkek	178	17.9	3,83		
Yaş					
10	180	17.9	4,21	-0,546	0,585
11	170	18.2	3,92		
Okul Başarısını Tanımlama Şekli					
Çok iyi	175	19.3	3,74	5,811	0,000*
İyi	175	16.9	4,04		
Kronik Hastalık					
Var	29	16.7	4,34	-1.949	0,052
Yok	321	18.2	4,03		

Öğrencilerin sınıflarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmeye karşın ($p>0,05$). 5. Sınıf öğrencilerin puanları biraz daha yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamasına karşın ($p>0,05$) kız öğrencilerin puanları daha yüksektir.

Öğrencilerin yaşlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmeye karşın ($p>0,05$) 11 yaş öğrencilerin puanları biraz daha yüksektir.

Öğrencilerin okul başarısını tanımlama şekli ile Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Okul başarısını çok iyi olarak tanımlayan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları, diğerlerinden daha yüksektir.

Öğrencilerin kronik hastalıkları olması durumuna göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Ancak kronik hastalığı olan çocukların ölçek puanları olmayanlardan biraz daha düşüktür.

Tablo 10. Öğrencilerin Okullarına Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

Okul	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P	Fark
1.Alasya İlkokulu	115	17.9	4,11	9	25	2,134	0,049	5-7
2.Gazi İlkokulu	31	17.1	4,40	10	25			
3. Karakol İlkokulu	59	18.4	4,07	7	26			
4. Polatpaşa İlkokulu	64	18.4	4,40	8	25			
5.Şehit Mustafa Kurtuluş İlkokulu	16	16.4	3,30	11	23			
6.Şehit Osman Ahmet İlkokulu	33	17.2	3,75	10	24			
7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	19.8	2,97	13	24			

Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur($p<0,05$). Şehit Mustafa Kurtuluş İlkokulunda okuyan çocukların Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları Şehit Zeki Salih İlkokulunda okuyan öğrencilere göre düşük bulunmuştur.

Tablo 11. Öğrencilerin Aile Özelliklerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

Değişkenler	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P	Fark
Aile Tipi								
Çekirdek aile	274	18.3	4,05	8	26	2,569	0,078	
Geniş aile	42	17.2	3,48	9	24			
Tek ebeveynli aile	34	17.0	4,69	7	25			
Kardeş Sayısı								
Hiç kardeşi yok	56	17.7	4,42	10	25	5,035	0,002*	1-4
Bir kardeş	171	18.9	3,80	8	26			2-4
İki kardeş	72	17.2	4,05	7	24			
Üç kardeş ve üzeri	51	16.9	4,11	9	25			
Anne Eğitim Durumu								
OYD+İlköğretim	129	17.2	3,85	9	25	6,866	0,001*	1-3
Lise	103	17.8	4,45	7	25			2-3
Üniversite	118	19.1	3,75	8	26			
Baba Eğitim Durumu								
OYD+İlkokul	97	16.8	4,15	9	25	7,027	0,001*	1-2
Lise	120	18.3	4,02	7	25			1-3
Üniversite	133	18.8	3,87	8	26			
Ailenin Gelir Durumu								
Geliri giderinden az	43	16.8	4,35	8	25	2,416	0,091	
Geliri giderine denk	210	18.3	4,07	7	26			
Geliri giderinden fazla	97	18.2	3,87	9	25			

Öğrencilerin aile tiplerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin kardeş sayısına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Fark yaratan

grubu belirlemek üzere yapılan ileri analizde, hiç kardeşi olmayan ve bir kardeşi olan öğrencilerin ölçek puanının, 3 ve üzeri sayıda kardeşi olan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p<0,05$), yapılan ileri analizde farkın annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin puanlarının diğerlerinden daha yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Fark yaratan grubu belirlemek üzere yapılan ileri analizde, farkın babası üniversite mezunu olan öğrencilerin puanlarının diğer gruplardan yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiş olmasına karşın, geliri giderinden düşük olan grubun puanlarının da düşük olduğu tablo'da görülmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin Sınıflarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Sınıf	n	\bar{x}	ss	T	P
BPSÖ ve alt ölçekleri						
Fiziksel Saldırganlık	4. Sınıf	180	20,66	6,74	-1,653	0,099
	5. Sınıf	170	21,95	7,87		
Sözel Saldırganlık	4. Sınıf	180	11,72	3,77	-2,317	0,021*
	5. Sınıf	170	12,66	3,79		
Öfke	4. Sınıf	180	16,45	5,10	-1,569	0,117
	5. Sınıf	170	17,35	5,66		
Düşmanlık	4. Sınıf	180	20,36	6,33	-2,322	0,021*
	5. Sınıf	170	22,01	6,98		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	4. Sınıf	180	68,62	18,74	-2,350	0,019*
	5. Sınıf	170	73,54	20,37		

*p<0,05

Öğrencilerin sınıflarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmış olup ($p<0,05$), 5. sınıf öğrencilerin puanlarının daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin sınıflarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarının tümünde 5. Sınıf öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiş olmasına karşın, bu yükseklik yalnızca sözel saldırganlık ve düşmanlık alt grubunda istatistiksel analiz ile desteklenmiştir. ($p<0,05$).

Tablo 13. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Yaş	n	\bar{x}	ss	T	P
BPSÖ ve alt ölçekleri						
Fiziksel saldırganlık	10	180	20,66	6,74	-1,653	0,099
	11	170	21,95	7,87		
Sözel saldırganlık	10	180	11,72	3,77	-2,317	0,021*
	11	170	12,66	3,79		
Öfke	10	180	16,45	5,10	-1,569	0,117
	11	170	17,35	5,66		
Düşmanlık	10	180	20,36	6,33	-2,322	0,021*
	11	170	22,01	6,98		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	10	180	68,62	18,74	-2,350	0,019*
	11	170	73,54	20,37		

*p<0,05

Öğrencilerin yaşlarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0,05). 11 yaşındaki öğrencilerin ölçek puanları, 10 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin yaşlarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından sözel saldırganlık ve düşmanlık alt boyutlarında 11 yaş öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	T	P
BPSÖ ve alt ölçekleri						
Fiziksel Saldırganlık	Kız	172	19,38	6,69	-4,955	0,000*
	Erkek	178	23,13	7,46		
Sözel Saldırganlık	Kız	172	11,90	3,67	-1,336	0,182
	Erkek	178	12,44	3,92		
Öfke	Kız	172	16,06	5,49	-2,841	0,005*
	Erkek	178	17,69	5,19		
Düşmanlık	Kız	172	20,72	7,21	1,217	0,220
	Erkek	178	21,59	6,14		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Kız	172	67,86	19,60	-2,988	0,000*
	Erkek	178	74,08	19,32		

*p<0,05

Öğrencilerin, cinsiyetlerine göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanları ile ölçeğin alt boyutu olan öfke ve fiziksel saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05). Erkek öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyut puanları, kız öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 15. Öğrencilerin Okul Başarılarını Tanımlama Şekillerine Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

		Okul başarısını tanımlama şekli	n	\bar{x}	ss	T	P
BPSÖ ve alt ölçekleri							
Fiziksel Saldırganlık	Çok iyi		175	19,61	6,83	-4,393	0,000*
	İyi		175	22,97	7,44		
Sözel Saldırganlık	Çok iyi		175	11,81	3,68	-1,805	0,072
	İyi		175	12,54	3,89		
Öfke	Çok iyi		175	16,02	5,08	-3,040	0,003*
	İyi		175	17,75	5,57		
Düşmanlık	Çok iyi		175	20,05	6,81	-3,132	0,002*
	İyi		175	22,27	6,41		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı		Çok iyi	175	67,31	19,14	-3,568	0,000*
		İyi	175	74,70	19,56		

*p<0,05

Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanları ve ölçeğin alt boyutu olan düşmanlık, öfke ve fiziksel saldırganlık puanları ile öğrencilerin okul başarısını tanımlama şekli arasında, istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (p<0,05). Okul başarısını iyi olarak tanımlayan öğrencilerin puan ortalaması, diğerlerinden daha yüksek olarak bulunmuştur.

Tablo 16. Öğrencilerin Kronik Hastalık Olması Durumuna Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Kronik hastalık	n	\bar{x}	ss	T	P
BPSÖ ve alt ölçekleri						
	Yok	321	18,19	4,03		
Fiziksel Saldırganlık	Var	29	22,24	6,95	0,731	0,465
	Yok	321	21,20	7,36		
Sözel Saldırganlık	Var	29	12,28	3,52	0,146	0,884
	Yok	321	12,17	3,83		
Öfke	Var	29	18,07	5,51	1,232	0,219
	Yok	321	16,78	5,38		
Düşmanlık	Var	29	18,07	5,51	1,232	0,219
	Yok	321	16,78	5,38		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Var	29	74,41	19,03	0,971	0,332
	Yok	321	70,71	19,73		

Kronik hastalığı olan ve olmayan öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamasına karşın ($p>0,05$), kronik hastalığı ya da sorunu olanların puanlarının biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 17. Öğrencilerin aile tiplerine göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanlarının karşılaştırılması (n:350)

	Aile tipi	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P
BPSÖ ve alt ölçekleri								
Fiziksel Saldırganlık	Çekirdek aile	274	21,07	7,38	9	41	0,882	0,415
	Geniş aile	42	21,48	6,80	9	34		
	Tek ebeveynli aile	34	22,82	7,55	9	40		
Sözel Saldırganlık	Çekirdek aile	274	12,09	3,76	5	24	1,178	0,309
	Geniş aile	42	11,95	4,23	5	20		
	Tek ebeveynli aile	34	13,12	3,59	5	19		
Öfke	Çekirdek aile	274	16,74	5,41	7	33	0,687	0,504
	Geniş aile	42	17,02	5,19	7	28		
	Tek ebeveynli aile	34	17,88	5,51	11	31		
Düşmanlık	Çekirdek aile	274	20,90	6,65	8	39	2,038	0,132
	Geniş aile	42	21,07	6,72	8	33		
	Tek ebeveynli aile	34	23,35	6,80	12	36		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Çekirdek aile	274	70,33	19,55	30	129	1,358	0,259
	Geniş aile	42	71,31	19,61	30	110		
	Tek ebeveynli aile	34	76,21	20,56	37	124		

Öğrencilerin aile tiplerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 18. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Kardeş sayısı	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P
BPSÖ ve alt ölçekleri								
Fiziksel Saldırganlık	Hiç kardeşi yok	56	21,34	7,20	10	37	1,084	0,356
	Bir kardeş	171	21,01	7,28	9	41		
	İki kardeş	72	20,74	7,41	9	40		
	Üç kardeş ve üzeri	51	22,94	7,49	11	41		
Sözel Saldırganlık	Hiç kardeşi yok	56	12,36	3,90	5	24	0,994	0,396
	Bir kardeş	171	11,86	3,75	5	22		
	İki kardeş	72	12,32	4,07	5	20		
	Üç kardeş ve üzeri	51	12,84	3,46	6	20		
Öfke	Hiç kardeşi yok	56	17,27	5,00	10	28	1,544	0,203
	Bir kardeş	171	16,44	5,50	7	33		
	İki kardeş	72	16,71	5,26	8	33		
	Üç kardeş ve üzeri	51	18,22	5,54	8	31		
Düşmanlık	Hiç kardeşi yok	56	21,50	6,89	9	34	0,667	0,573
	Bir kardeş	171	20,72	6,43	8	39		
	İki kardeş	72	21,24	6,76	9	36		
	Üç kardeş ve üzeri	51	22,16	7,31	9	36		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Hiç kardeşi yok	56	71,71	19,36	37	105	1,513	0,211
	Bir kardeş	171	69,29	19,68	30	129		
	İki kardeş	72	71,08	19,25	36	115		
	Üç kardeş ve üzeri	51	75,90	20,32	33	124		

*p<0,05

Öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ve ölçek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05). Ancak 3 ve üzeri kardeşi olanların puanlarının biraz daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Anne Eğt. Durumu ^a	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P
BPSÖ ve alt ölçekleri								
Fiziksel Saldırganlık	OYD+İlköğretim	129	21,78	6,80	9	40	0,485	0,616
	Lise	103	21,15	7,44	9	41		
	Üniversite	118	20,88	7,80	9	41		
Sözel Saldırganlık	OYD+İlköğretim	129	12,30	3,64	5	24	0,128	0,880
	Lise	103	12,16	3,96	5	21		
	Üniversite	118	12,06	3,87	5	22		
Öfke	OYD+İlköğretim	129	17,17	5,35	7	31	0,336	0,715
	Lise	103	16,59	4,99	7	28		
	Üniversite	118	16,84	5,79	7	33		
Düşmanlık	OYD+İlköğretim	129	21,83	7,00	8	36	1,025	0,360
	Lise	103	20,70	6,43	8	36		
	Üniversite	118	20,84	6,58	8	39		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	OYD+İlköğretim	129	72,76	18,51	33	124	0,882	0,415
	Lise	103	70,56	19,96	33	115		
	Üniversite	118	69,50	20,67	30	129		

*p<0,05 OYD:Okur yazar değil

Öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulunmasına karşın ($p>0.05$), anne eğitim durumu OYD+ilköğretim olanların puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 20. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Baba Eğt. Durumu ^a	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P	Fark
BPSÖ ve alt ölçekleri									
Fiziksel Saldırganlık	OYD+İlkokul	97	22,53	7,30	9	41	2,460	0,087	
	Lise	120	20,32	6,91	9	38			
	Üniversite	133	21,26	7,63	9	41			
Sözel Saldırganlık	OYD+İlkokul	97	12,61	3,69	5	24	0,976	0,378	
	Lise	120	11,89	3,83	5	21			
	Üniversite	133	12,12	3,86	5	22			
Öfke	OYD+İlkokul	97	18,08	5,50	8	31	3,780	0,024*	1-2
	Lise	120	16,10	4,92	7	29			1-3
	Üniversite	133	16,73	5,60	7	33			
Düşmanlık	OYD+İlkokul	97	22,55	7,15	9	39	3,264	0,039*	1-2
	Lise	120	20,26	6,19	8	36			1-3
	Üniversite	132	20,97	6,68	8	37			
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	OYD+İlkokul	97	75,78	19,52	41	125	4,259	0,015*	1-2
	Lise	120	68,28	18,98	33	112			1-3
	Üniversite	133	70,00	19,93	30	129			

*p<0,05 OYD: Okur yazar değil

Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve öfke, düşmanlık alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05). Babası OYD+ilköğretim mezunu olan öğrencilerin öfke ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçek geneli puanları daha yüksektir ve farklılığın bu gruptan kaynaklandığı istatistiksel analizle desteklenmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumlarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Gelir durumu	n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	P
BPSÖ ve alt ölçekleri								
Fiziksel Saldırganlık	Geliri giderinden az	43	23,60	6,26	14	38	2,631	0,073
	Geliri giderine denk	210	20,80	7,38	9	41		
	Geliri giderinden fazla	97	21,31	7,51	9	41		
Sözel Saldırganlık	Geliri giderinden az	43	12,91	4,01	5	20	1,117	0,328
	Geliri giderine denk	210	12,17	3,75	5	24		
	Geliri giderinden fazla	97	11,87	3,81	5	21		
Öfke	Geliri giderinden az	43	18,33	5,19	7	29	2,845	0,060
	Geliri giderine denk	210	16,38	5,23	7	32		
	Geliri giderinden fazla	97	17,35	5,72	7	33		
Düşmanlık	Geliri giderinden az	43	23,00	6,07	11,00	35,00	1,879	0,154
	Geliri giderine denk	210	20,96	6,67	8,00	37,00		
	Geliri giderinden fazla	97	20,78	6,95	8,00	39,00		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Geliri giderinden az	43	77,14	16,56	42	110	2,394	0,093
	Geliri giderine denk	210	70,11	20,00	30	129		
	Geliri giderinden fazla	97	70,25	19,93	33	125		

*p<0,05

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumlarına göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiş olmasına karşın, geliri giderinden az olan grubun puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir.

Tablo 22. Öğrencilerin Şiddet İçerikli Bilgisayar Oyunu, Video ve TV İzleme Durumuna Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

	Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleme	n	\bar{x}	ss	t	P
Coopersmith Özsaygı Envanteri	İzlemeyen	186	18,81	3,84	3,749	0,000*
	İzleyen	164	17,21	4,16		
Fiziksel Saldırganlık	İzlemeyen	186	19,02	6,72	-6,521	0,000*
	İzleyen	164	23,86	7,15		
Sözel Saldırganlık	İzlemeyen	186	11,73	3,86	-2,351	0,019*
	İzleyen	164	12,68	3,69		
Öfke	İzlemeyen	186	15,70	5,10	-4,496	0,000*
	İzleyen	164	18,23	5,41		
Düşmanlık	İzlemeyen	186	20,28	6,99	-2,637	0,009*
	İzleyen	164	22,16	6,22		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	İzlemeyen	186	66,30	19,00	-4,915	0,000*
	İzleyen	164	76,34	19,11		

*p<0,05

Öğrencilerin şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleme durumlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. (p<0,05). Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleyen öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları düşük, saldırganlık ölçeği puanları yüksektir.

Tablo 23. Ebeveynlerin Birbirlerine Kötü Söz Söyleme/Fiziksel Şiddet Uygulama Durumuna Göre Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

		Ebeveynlerin Birbirine Kötü söz söyleme/ Fiziksel Şiddet Uygulama Durumu	n	\bar{x}	SS	T	P
Coopersmith Özsaygı Envanteri	Uygulamayan		336	18,16	4,05	2,282	0,023*
	Uygulayan		14	15,64	3,84		
Fiziksel Saldırganlık	Uygulamayan		336	21,25	7,34	-0,519	0,604
	Uygulayan		14	22,29	7,14		
Sözel Saldırganlık	Uygulamayan		336	12,17	3,77	-0,180	0,857
	Uygulayan		14	12,36	4,63		
Öfke	Uygulamayan		336	16,86	5,35	-0,534	0,594
	Uygulayan		14	17,64	6,52		
Düşmanlık	Uygulamayan		335	21,06	6,67	-1,458	0,146
	Uygulayan		14	23,71	7,06		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Uygulamayan		336	70,86	19,66	-0,745	0,457
	Uygulayan		14	74,86	20,28		

Öğrencilerin ebeveynlerinin birbirlerine kötü söz söyleme/fiziksel şiddet uygulama durumuna göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Ebeveynleri birbirlerine kötü söz söyleyen/fiziksel şiddet uygulayan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur.

Öğrencilerin ebeveynlerinin birbirlerine kötü söz söyleme/fiziksel şiddet uygulayan öğrencilerin durumuna göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genelinden ve fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 24. Öğrencilerin, Hoşlanmadıkları Bir Şey Yaptıklarında Ebeveynlerinin Onlara Fiziksel Şiddet Uygulama Durumuna Göre Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

Öğrencilere,ebeveynleri tarafından fiziksel şiddet uygulanma durumu		n	\bar{x}	ss	T	P
Coopersmith Özsaygı Envanteri	Uygulamayan	340	18,16	4,06	2,835	0,005*
	Uygulayan	10	14,50	2,72		
Fiziksel Saldırganlık	Uygulamayan	340	21,27	7,36	-0,311	0,756
	Uygulayan	10	22,00	6,45		
Sözel Saldırganlık	Uygulamayan	340	12,18	3,80	-0,019	0,985
	Uygulayan	10	12,20	4,10		
Öfke	Uygulamayan	340	16,94	5,41	1,065	0,288
	Uygulayan	10	15,10	4,43		
Düşmanlık	Uygulamayan	339	21,17	6,69	0,126	0,900
	Uygulayan	10	20,90	7,34		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	Uygulamayan	340	70,98	19,75	-0,176	0,860
	Uygulayan	10	72,10	17,88		

Hoşlanmadıkları bir şey yaptıklarında ebeveynleri tarafından fiziksel şiddet uygulanan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunurken($p < 0,05$), Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 25. Öğrencilerin, Okullarına Göre Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması (n:350)

		n	\bar{x}	ss	Min	Max	F	p
Fiziksel Saldırganlık	1.Alasya İlkokulu	115	21.6	8,34	9	41	1,781	0,102
	2.Gazi İlkokulu	31	24.0	8,48	9	40		
	3. Karakol İlkokulu	59	20.4	7,00	9	41		
	4. Polatpaşa İlkokulu	64	21.5	6,28	9	34		
	5.Şehit Mustafa Kurtuluş İO*	16	18.0	5,55	10	29		
	6.Şehit Osman Ahmet İlkokulu	33	22.2	5,47	11	31		
	7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	19.7	6,58	9	34		
Sözel Saldırganlık	1.Alasya İlkokulu	115	12.3	4,05	5	24	1,110	0,356
	2.Gazi İlkokulu	31	12.7	3,45	7	20		
	3. Karakol İlkokulu	59	11.4	3,31	5	19		
	4. Polatpaşa İlkokulu	64	12.8	4,21	5	21		
	5.Şehit Mustafa Kurtuluş İO	16	11.1	3,14	5	16		
	6.Şehit Osman Ahmet İO	33	12.0	3,26	6	18		
	7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	12.0	3,97	5	19		
Öfke	1.Alasya İlkokulu	115	17.1	6,07	7	33	1,426	0,204
	2.Gazi İlkokulu	31	18.8	6,22	7	31		
	3. Karakol İlkokulu	59	15.8	5,05	7	27		
	4. Polatpaşa İlkokulu	64	17.2	4,66	7	27		
	5.Şehit Mustafa Kurtuluş İO	16	15.8	4,27	8	25		
	6.Şehit Osman Ahmet İO	33	17.0	4,98	7	27		
	7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	16.1	4,44	8	24		
Düşmanlık	1.Alasya İlkokulu	115	21.7	6,73	8	39	1,053	0,391
	2.Gazi İlkokulu	31	21.8	7,34	9	36		
	3. Karakol İlkokulu	59	20.3	6,89	8	36		
	4. Polatpaşa İlkokulu	63	22.1	6,70	8	34		
	5.Şehit Mustafa Kurtuluş İO	16	19.6	7,46	9	35		
	6.Şehit Osman Ahmet İO	33	20.8	5,54	9	31		
	7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	19.4	6,16	8	32		
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Toplam Puanı	1.Alasya İlkokulu	115	72.2	21,70	33	129	1,495	0,179
	2.Gazi İlkokulu	31	77.4	22,18	41	124		
	3. Karakol İlkokulu	59	67.3	19,43	33	115		
	4. Polatpaşa İlkokulu	63	72.8	17,70	30	112		
	5.Şehit Mustafa Kurtuluş İO	16	64.8	16,52	42	97		
	6.Şehit Osman Ahmet İO	33	70.7	15,05	33	96		
	7.Şehit Zeki Salih İlkokulu	32	67.4	18,12	36	106		

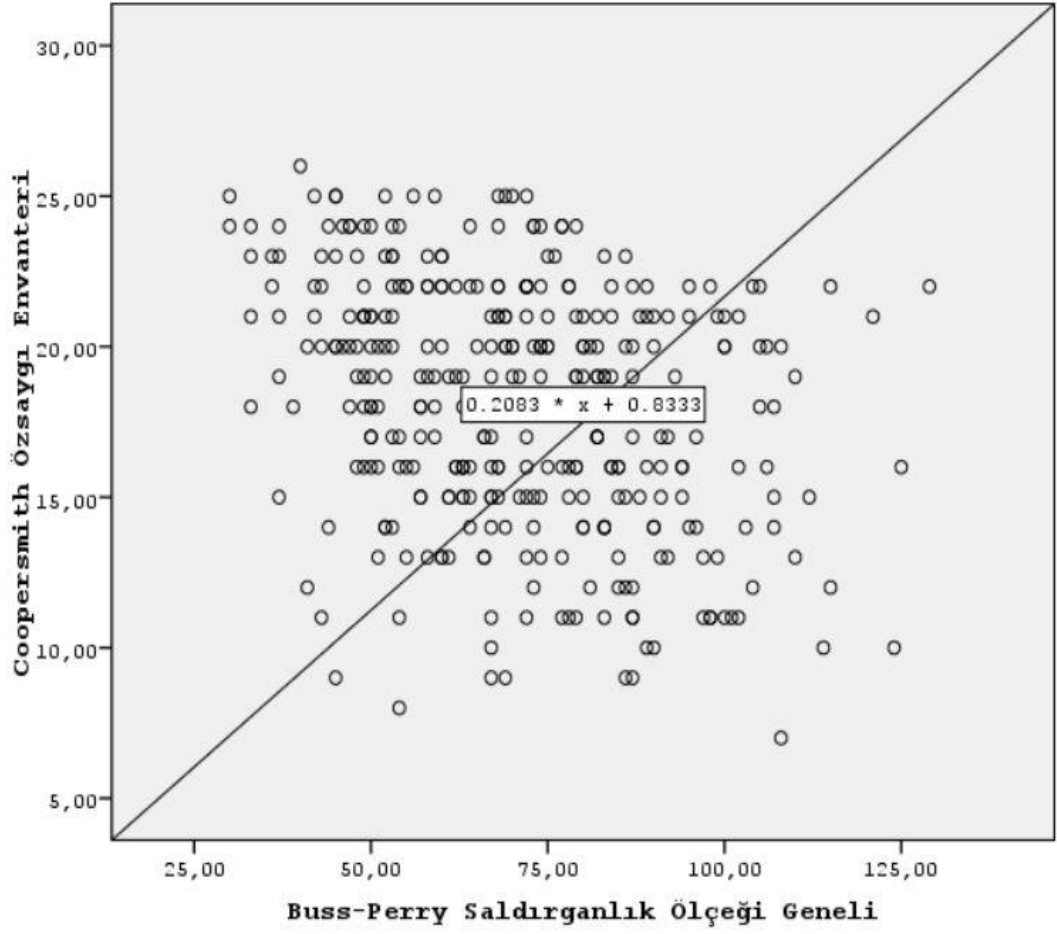
*İO:İlkokulu

İlkokullara göre öğrencilerin Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 26. Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri İle Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar (n=350)

		Coopersmith Özsaygı Envanteri
Fiziksel Saldırganlık	R	-0,322
	P	0,000*
Sözel Saldırganlık	R	-0,110
	P	0,039*
Öfke	R	-0,262
	P	0,000*
Düşmanlık	R	-0,325
	P	0,000*
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Geneli	R	-0,310
	P	0,000*

* $p<0,05$

Grafik 1. Coopersmith Özsaygı Ölçeği ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Korelasyon Regresyon Grafiği

Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt grup puanları arasında negatif yönlü, güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arttıkça, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanları ile fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve öfke alt grup puanları azalmaktadır.

Bölüm 5

TARTIŞMA

Bu araştırma, ilkokul 4. ve 5.sınıf öğrencilerin saldırganlık özellikleri ve benlik saygılarını belirlemek amacıyla 7 ilköğretim okulundan 350 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilerin %51,43'ü 10 yaşında, %50,86'sı erkek, %8,29'u kronik hastalık ya da duyuşal probleme sahip, %9,71'i tek ebeveynli aile yapısına sahip, %16'sı tek çocuk, %4,57'sinin annesi, %3,14'ünün babası okur-yazar değil, %12,29'unun gelir düzeyi düşüktür. Öğrencilerin %18,29'u ebeveynlerinin hoşlanmadıkları bir davranış sergilediklerinde fiziksel şiddet gördüklerini belirtmişlerdir (Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4).

Öğrencilerin saldırganlık ölçeği toplam puan ortalaması 50.3, olarak bulunmuştur (Tablo 8). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden ortalamanın altında puan alan öğrenciler %53,4'ünü, ortalamanın üstünde puan alan öğrenciler ise 46.6'sını oluşturmaktadır.

Ölçeğin 29 maddelik formu için kesme puanları gösterilmemiş olmasına karşın, 34 maddelik orijinal formunda ≤ 58 puanın düşük saldırganlık düzeyini, 59-110 puanın orta saldırganlık düzeyini, 111-170 puanın ise yüksek saldırganlık düzeyini gösterdiği belirtilmektedir (108). Bu bağlamda 29 maddelik ölçekten alınacak puanların da bu grup değerlerinin biraz altında olacağı tahmininden yola çıkıldığında, öğrencilerin saldırganlık puanlarının düşük saldırganlık düzeyini gösterdiği söylenebilir. Bu da sevindirici bir bulgudur. Benzer durum, ölçeğin alt boyutlarında da geçerliliğini korumuş olup, öğrencilerin fiziksel saldırganlık ve öfke alt grup puanları, bu gruptaki

maddelere “katılmıyorum”, sözel saldırganlık ve düşmanlık grubundaki maddelere “kararsızım” yanıtını verdiklerini göstermiştir. Aynı ölçeğin kullanıldığı diğer çalışma bulgularına bakıldığında; Madran (108) Üniversite öğrencisi erkeklerin ortalama 82, kadınların 80.78 puan, Gürkan (111) hemşirelik lisans öğrencilerinin 72.3 puan aldıklarını belirlemiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puan ortalamasının 18.0 olduğu bulunmuş olup (Tablo 8), ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 25 olduğu dikkate alınarak, bu puanın düşük bir puan olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin %50.3’ü Coopersmith Öz Saygı envanterinden ortalamanın altında, %49,7’si ortalamanın üstünde puan almıştır.

Saldırganlıkla bağlantılı faktörlerin başında benlik saygısı gelmektedir. Çalışmamızdan elde edilen bulgular da öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel ve alt grup puanları arasında negatif yönlü, güçlü bir ilişki olduğunu, benlik saygısı puanı arttıkça, saldırganlık puanlarının düştüğünü göstermiştir (Tablo 26). Öğrencilerin özsaygı puanlarının nisbeten yüksek olması, saldırganlıklarının düşük olmasına zemin hazırlamış olabilir. Benlik saygısı yüksek bireylerin sosyal iletişimde tehdit algıları düşük, özgüvenleri ve girişkenlikleri yüksek olduğu için sosyal ilişki kurmada sıkıntı yaşamazlar. Bu durum şiddet davranışlarının düşmesine zemin hazırlayabilir. Diğer yandan saldırgan çocuklar çevreleri ile iletişim sorunları yaşabildikleri için dışlanabilmekte ve bu da benlik saygısı düşüklüğüne ilave katkı sağlayabilmektedir (6). Benlik saygısı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştıran birçok çalışmada da benlik saygısı arttıkça saldırganlığın azaldığı bulunmuştur (112, 113, 114, 115, 116).

Öğrencilerin yaşlarına göre özsaygı puanları arasında fark olmamasına karşın, saldırganlık ölçeği toplam ve sözel saldırganlık ile düşmanlık alt ölçek puanları arasında

istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 9, Tablo 13). 11 yaşındaki öğrencilerin puanları 10 yaşındakilerden daha yüksektir. Dizman (2003) anne babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan 10-11-12 yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimini incelediği araştırmada en yüksek saldırganlık puan ortalamasına 12 yaşındaki çocukların sahip olduğunu belirlemiştir (117). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin kullanıldığı diğer çalışmalardan Bacıoğlu ve Özdemir'in (2012) 9-14 yaş çocuklarla yaptığı çalışmada, yaş arttıkça saldırganlık puanlarının yükseldiğini bulunmuş olması(118), Gürkan'ın (2016) hemşirelik lisans kız öğrencilerin puan ortalamasını 69.53, erkeklerin ortalamasını 84.4 olarak bulması (119), Şelimen ve Ceylan'ın (2018) 13-14 yaş grubu çocuklarda çalışmamızda elde edilenden daha yüksek saldırganlık puanı elde etmiş olması da (120) yaş ilerledikçe saldırganlığın arttığını göstermekte ve düşündürmektedir.

Öğrencilerin sınıflarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmesine karşı ($p>0,05$). 5. Sınıf öğrencilerin puanları biraz daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kapıcı (2004). Yaptığı çalışmada da öğrencilerin sınıflarına göre özsaygı puanları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (145).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamasına karşın ($p>0,05$) kız öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Arıcak'ın (1995) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada da erkek öğrencilerin saldırganlık puanları, kız öğrencilerden yüksek bulunmuştur (146). Gendron, ve arkadaşları (2011)'nin yaptıkları çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı puanları arasında anlamlı farkın olmadığı, ancak kız öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (147).

Öğrencilerin yaşlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmesine karşın, 11 yaş öğrencilerin puanları biraz daha yüksektir. Yavuz (2007) yaptığı çalışmada 11 yaşındaki öğrencilerin benlik saygısı puanlarının 10 yaşındakilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (148). Teng, ve Guo da (2015) ilköğretim öğrencilerinin özsaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmasa da 12 yaşındakilerin puanlarının biraz daha yüksek olduğunu belirlemiştir (149).

Öğrencilerin kronik hastalıkları ya da duyuşsal problemlerinin olması durumuna göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (Tablo 9). Ancak kronik hastalığı olan çocukların ölçek puanlarının olmayanlardan biraz daha düşük olduğu belirlenmiştir. Reijntjes, ve arkadaşları (2011) (150). ile Doumen, ve arkadaşlarının (2011) (151) yaptıkları çalışmalarda da öğrencilerin hasta olma durumuna göre özsaygı puanları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin kardeş sayısına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olduğu ve 3+ kardeşi olanların puanlarının düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 11). Kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin her bir çocuklarına ayırabilecekleri zaman, ilgi, ekonomik kaynak, maddi boyutlu isteklerin/gereksinimlerin karşılanması azalabilir ve bu da çocukların benlik saygısı düşüklüğüne zemin hazırlayabilir. Kaya ve Saçkes (2017). İlköğretim öğrenci ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin kardeş sayısı ile özsaygı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir (152). Kardeş sayısının artması anne ve babanın her bir çocuğuna yeterli derecede zaman ayıramadığından dolayı benlik saygıları konusunda etkilendiği düşünülmektedir.

Öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Annesi Üniversite mezunu olan öğrencilerin puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu da beklenen bir bulgudur çünkü eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların gelişim özellikleri ve bunları destekleyici yaklaşımlar daha iyi bilinir ve uygulanır. Bu da öğrenci özsaygısını yükseltici etki yaratır. Cevher ve Buluş (2006)'un okul öncesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada anne eğitim durumları ile özsaygı puanları arasında anlamlı farkın olduğu saptanmıştır (153). Yine Sümer ve Şendağ (2009)'ın orta çocukluk dönemindeki çocuklarla yaptıkları çalışmada anne eğitim durumları ile özsaygı puanları arasında anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir (154). Anne eğitim ve mesleğine göre çocuklarından beklentileri ve onları yetiştirme tarzları değişebileceği gibi, gelir düzeylerine göre de bu farklılık söz konusu olabilir. Anne eğitim seviyesinin yüksek olması ile gelir düzeyinin yüksek olması ve maddi olanakların büyük kısmını çocukları için kullanabilirler ve bunun karşılığında onlardan üstün başarı bekleyebilirler; ayrıca sosyal çevrede edindikleri konum itibarıyla çocuklarının başarılarını kendileri için gurur kaynağı olarak görüp kendilerini diğer çocuklarla kıyaslandığı görülmektedir. Bu beklenti ve davranış şekilleri çocuğa başarısızlık yapma ve daha çok deneyerek başarıya ulaşma hakkını tanımayabilir; sürekli eleştirilen çocukta akademik çalışmalara karşı öğrenilmiş çaresizlik, düşük bir özsaygı duygusu ve buna bağlı olarak düşük bir akademik benlik saygısı oluşturacağı düşünülmektedir.

Baba eğitim düzeyi ilkököl olan öğrencilerin özsaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur (Tablo 11). Eğitim düzeyi düştükçe bilgiye ulaşma, yeni bilgileri yaşamına entegre etme, demokratik yaklaşım gösterme, çocuk gelişim özelliklerini ve gereksinimlerini bilerek, bunlara uygun yaklaşımlar sergileme şansı da azaldığı için, bu bulgu beklenen bir bulgudur. Rehber ve

Atıcı (2013) ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin baba eğitim durumu ile özsaygı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farkın olduğu saptanmıştır (155). Baba eğitim düzeyi, uzun süre kırsal kesimde yaşama faktörlerinin sosyal kaygıyı artırdığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar ışığında toplumda statü ve ekonomik gücün kişinin toplum içindeki saygınlığını, diğerleriyle etkileşimini, girişkenliğini etkilediği düşünülebilir. Ayrıca babanın eğitim düzeyinin artması çocukla kurulan iletişimin daha kaliteli olmasına, özgüveni yüksek, kendi ayakları üzerinde durabilen, girişken çocukların yetiştirilmesine ve dolayısıyla her açıdan yeterliliği yüksek bireylerin yetişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin her iki ölçek puanlarına bakıldığında, kız öğrencilerin özsaygı ölçek puanlarının erkeklerden yüksek, saldırganlık puanlarının düşük olduğu görülmüştür. Aradaki bu fark, saldırganlık toplam puanı ile fiziksel saldırganlık ve öfke alt ölçeklerinde istatistiksel analizle de desteklenmiştir (Tablo 9, Tablo 14). Erkeklerin kızlara göre fiziksel olarak daha saldırgan davranışlar göstermeleri, cinsel rollerin öğretilmesi ve hormonal değişimlere bağlı olabilmektedir. Erkeklerin yetiştirilmesinde saldırgan davranışların normal karşılanması ve pekiştirilmesi, toplumda duyarsız erkek davranışı modellerine ve tutumlarına aşırı önem verilmesi, ergenlik döneminin gelişimsel zorlukları saldırgan davranışlarının nedenleri olarak görülebilir (121). Bacioğlu ve Özdemir'in ilköğretim öğrencilerine yönelik çalışmasında da erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla fiziksel saldırganlık davranışları sergiledikleri bulunmuştur. (118). Paksoy (122), benzer bulguları elde ederken, Akman, Kargı, Özden ve Okyay (123) kız ve erkek çocukların benzer oranda saldırganlık gösterdiklerini saptamıştır. Farklı bir çalışmada kızlar erkeklere göre daha fazla alaya ve ilişkisel saldırılara mağdur olurken, erkekler kızlara göre daha fazla korkutma, alay, saldırı türünde davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (124).

Özsaygı ve saldırganlığı etkileyebilecek diğer bir faktör akademik başarıdır. Çalışmamızda akademik başarısını “çok iyi” olarak tanımlayan öğrencilerin özsaygı puanları, “iyi” olarak tanımlayanlardan yüksek, toplam saldırganlık puanları ile fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık alt ölçek puanları düşük bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 9, Tablo 15). Akademik başarısı yüksek öğrencilerin özsaygıları yüksek, saldırganlık özellikleri düşüktür. Bu beklenen bir bulgudur çünkü özsaygısı yüksek bireylerin girişkenlik ve başarı çabası gösterme özellikleri yüksek olduğu için akademik başarıları yükselirken, akademik başarısı yüksek bireylerin bu başarıya bağlı olarak özsaygıları artar.

Öğrencilerin kronik hastalıkları olması durumuna göre özsaygı ve saldırganlık puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır (Tablo 9, Tablo 16). Oysa çocuğun kronik hastalık ve engellilik durumu öfke ve benlik saygısı düşüklüğüne yol açarak, saldırganlık ve/veya saldırganlık mağduru olmasına zemin hazırlar (30). Yavuz’un (147) çalışmasında sürekli tedavi gerektiren bir hastalığı olan çocukların saldırganlık puan ortalaması; tedavi görmeyenlerden yüksek, Deniz’in (126) çalışmasında kronik hastalığı olan çocukların davranış problemleri, olmayanlardan daha fazla bulunmuştur.

Öğrencilerin aile tiplerine göre özsaygı ve saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır . Genel olarak bakıldığında, tek ebeveynli aile mensubu öğrencilerin puanları, diğerlerinden daha yüksek olmasına karşın, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Başar (1996), tarafından yapılan çalışmada, üvey anne-babaya sahip olan öğrencilerin saldırganlık eğilimi puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (127). Dizman ve Gürsoy (2004), anne yoksunu olma durumunun saldırganlık puanlarında farklılık yarattığı bulgusunu elde varmıştır (128).

Öğrencilerin 3 ve üzeri kardeşe sahip öğrencilerin saldırganlık puanları yüksek bulunmuştur. Gürsoy'un (56) çalışmasında, kardeş sayısına göre saldırganlığın farklılık göstermediği bulunurken, Dizman'ın (117) (2003) çalışmasında 3 veya daha fazla kardeşe sahip çocukların saldırganlık puanları tek çocuklara göre yüksek bulunmuştur. Çok kardeşe sahip olmak, ebeveynlerin daha az zaman ve ilgisine sahip olma zorunluluğu nedeniyle özsaygıyı düşürebilirken, pek çok alanda kardeşlerarası çatışmaya da zemin hazırlayabildiği için saldırganlığı pekiştirebilir.

Annesi OYD+ilköğretim mezunu olan öğrencilerin öz saygı puanları düşük, saldırganlık puanları yüksektir ve bu fark özsaygı puanlarında istatistiksel analizle de desteklenmiştir (Tablo 11, Tablo 19). Gürsoy (2002) ve Demirhan (2002) tarafından yapılan çalışmalarda anne-babanın eğitim durumuna göre saldırganlığın farklılaşmadığını saptamıştır (129, 130). Fray ve Mark (1987) eğitim seviyesi düşük anne-babaların çocukları ile sağlıklı ilişki kuramadıkları, dolayısı ile saldırgan ya da çekingen bireyler yetiştirdiklerini vurgularken (131), Köknel eğitim düzeyi düşük annelerin gelenek ve göreneklere çok fazla bağlı kalarak geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerini kullandıklarını, otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda daha fazla saldırganlık davranışlarının geliştiğini belirtmektedir (132).

Babası OYD+ilköğretim mezunu olan öğrencilerin öz saygı puanları düşük, saldırganlık puanları yüksektir ve bu fark özsaygı puanları ile toplam saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanlarında istatistiksel analizle de desteklenmiştir (Tablo 11, Tablo 20). Yapılan diğer benzer çalışmaların bazılarında da baba eğitim düzeyi düşük öğrencilerin saldırganlık puanları yüksek bulunurken (117, 133, 134), bazılarında farksız bulunmuştur (123, 135). Annelerde olduğu gibi, babaların da eğitim düzeyinin düşük olması geleneksel tutumların benimsenmesi ve aile içi iletişimde baba otoritesinin hakim olmasına yol açabilir. Bu tür ortamlarda, otoriteye açıkça karşı duramayan

çocuklarda oluşan öfkenin bastırılması ve değişik ortamlarda saldırganlık şeklinde ortaya konulması mümkün olabilir. Yine, eğitim düzeyi düşük yetişkin erkeklerin, kültürel olarak aile üyeleri ve diğer kişilere şiddet uygulaması yadırganmayan bir tutumdur. Bu tür ortamlarda büyüyen çocuklar, ebeveynlerini rol modeli olarak saldırgan davranışları doğallıkla benimseyebilirler.

Aile gelir durumunun düşük olması, çocukların para ile bağlantılı pek çok istek ve gereksinimlerinin karşılanamamasına yol açıp, çocuklarda akranları ile kendilerini kıyaslamaya bağlı benlik saygısı düşüklüğüne, yanı sıra yetersizlik ve kıskançlığa bağlı öfke ve saldırganlığa zemin hazırlayabilir. Bu doğrultuda çalışma bulgularımız incelendiğinde, aile geliri giderinden az olan öğrencilerin özsaygı puanlarının geliri daha iyi durumda olanlardan düşük, saldırganlık puanlarının yüksek olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak desteklenmediği görülmüştür (Tablo 11, Tablo 21). Yapılan çalışmalar da algılanan gelir düzeyi yüksekliğinin kızlarda benlik saygısı yüksekliğine (127), ekonomik güçlüğün benlik saygısı düşüklüğüne yol açtığını göstermiştir (134, 135, 136).

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumlarına saldırganlık ve ölçeğin alt boyutları olan Fiziksel saldırganlık, Sözel saldırganlık ve Öfke puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Aile gelir durumuna bakılmaksızın öğrenciler ölçeklerden benzer puanlar almışlardır. Köksal, sosyoekonomik düzey açısından saldırganlık düzeylerinde farklılık görülmediği sonucuna ulaşmıştır (137). Aral ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan araştırmada saldırganlık düzeylerinin sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe azaldığı belirlenmiştir. Bu sonucun sosyo ekonomik düzeyin düşük olmasına bağlı aile içi etkili iletişim olmaması ve çocuklara sevgi ve ilginin yeterli verilememesine bağlı çocukların saldırgan davranışlar sergileyebileceğini belirlemişlerdir (138). Ebeveynlerle yürütülen pek çok

çalışmada, ekonomik güçlük deneyiminin psikolojik olarak stres verici olduğu, aile içi ilişkilere zarar vererek çocuklarda psikolojik uyum problemlerine neden olduğu bildirilmiştir (139, 140, 141, 142).

Öğrencilerin ebeveynlerinin birbirlerine kötü söz söyleme/vurma durumlarına göre benlik saygısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür. Birbirlerine kötü söz söyleyen/vuran ailelerin çocuklarının özsaygıları düşük bulunmuştur (Tablo 23). Çocukta sağlıklı bir benlik kavramının oluşması, aile içi ilişkilerden etkilenir. Eşlerarası kötü söz söyleme ve birbirlerine şiddet uygulama davranışlarının çocuklara karşı da benzer davranışların sergilenmesi ve bu nedenle çocukların benlik saygılarının düşme, saldırganlıklarının artması olasılığını güçlendirir. Bulgularımızda, ebeveynleri tarafından kötü söz ve fiziksel şiddete maruz kalan çocukların sayısının (Tablo 24), eşler arası benzer davranışların sergilendiği çocuk sayısına yakın olması bu olasılığı güçlendirmektedir. Gürkan'ın çalışmasında da babası tarafından annesine fiziksel şiddet uygulananların, anne ve babanın fiziksel şiddetine maruz kalanların ve fiziksel şiddet uygulayanların saldırganlık puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (119).

Öğrencilerin şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleme durumlarına göre özsaygı puanları ile fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve öfke puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür. Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleyen öğrencilerin özsaygı puanları düşük, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve öfke puanları yüksek bulunmuştur (Tablo 22). Fling, Smith, Rodriguez, Thornton, Atkins ve Nixon (1992), tarafından yapılan araştırmada şiddet içerikli video oyunu oynamanın saldırganlığı artırdığı ancak benlik saygısını etkilemediği, erkek çocukların kızlardan daha çok video oyunu oynadıkları ve kızlardan daha saldırgan oldukları belirlenmiştir (143). Şelimen ve Ceylanın (2018) çalışmasında

da şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynamanın çocukların saldırganlık davranışı gösterme eğilimi üzerinde anlamlı derecede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (120).

Yapılan bir araştırmada ailelerin, şiddet içeren TV programları, filmler, bilgisayar oyunlarının, çocuğun problemleri davranışlar sergilemesinde etkili olduğunu düşündükleri sonucuna varılmıştır (122). Eron ve Huesmann (1999), uzun süre bir grup çocuğu izlemiş; televizyondaki şiddet ile yetişkinlikteki saldırganlık ve suç eğilimi arasında, doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (144). Gürol ve Serhatlıoğlu (2005) okul öncesi öğretmenlerinin çocukların televizyondan görüp taklit ettikleri davranışın başında şiddet içerikli saldırgan davranışların yer aldığını düşündüklerini belirlemişlerdir (166). Yapılan birçok çalışma sonucunda, çocuklar için yapılmış ve çocukların en çok tercih ettiği çizgi filmlerin bile, %94'ünün şiddet ve cinayet konularına yer verildiğini ve bu görüntülerle saldırganlık davranışı arasında, yakın bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (21).

Bandura, özellikle saldırganlık oranının yüksek olduğu televizyon programı ve filmlerinin etkilerini incelemiştir. Taklitle ilgili deneyler sonucunda, ekranda yansıtılan parıltılı kaba kuvvet gösterilerinin çocuksu saldırganlıkların önemli bir kaynağını oluşturduğu kanısına varılmıştır. Bandura'nın dışında sayısız bilim adamları özellikle ABD'de film yoluyla yansıtılan kaba kuvvetin etkilerini araştırmışlar ve her seferinde izleyicilerin saldırganlıklarında bir artış gözlemişlerdir (144). Amerika'da yapıla üç büyük çalışma sonucunda televizyonlardaki şiddetin aşırı bir şekilde açığa çıkması, toplumdaki şiddet olaylarını önemli derecede arttırmakta olduğunu ortaya koymaktadır (65).

Okullarda birçok sağlık sorunu ile karşı karşıya kalan öğrencilerde ciddi sağlık problemleri gelişebilir . Okul döneminde görülen çeşitli sağlık sorunları öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Amerikan Ulusal Okul Hemşireleri Birliği (NASN) öğrencilerin

sağlık durumlarını düzeltmek ve geliştirmek için okul hemşirelerinin okulda tam gün bulunması gerektiği önerilmektedir (98). Görülebilecek bu tür saldırganlık ve öz saygı gibi problemlerin ortaya çıkmadan okul sağlığı hemşirelerinin müdahale etmesi ile ileride ortaya çıkabilecek büyük sorunların önüne geçilebilmektedir.

Okullar, çocuklara toplu olarak kolayca ulaşılabilen alanlar olduğundan, multidisipliner okul sağlığı ekiplerinin okullarda görev alıp, çocuklarda ortaya çıkan pek çok sağlık sorununu erken tanılayıp tedavi etmesi, risk faktörlerinin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasını sağlaması, en ideal yaklaşım olacaktır. Bu tür bir ekibin oluşturulmadığı hallerde, en azından okul hemşirelerinin okullarda görev alması, saldırganlık gibi davranış sorunlarının erken dönemde saptanması, psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve aileler ile işbirliği içinde çalışılarak sorunlara çözüm getirilmesi ya da ciddi sorunlu çocukların psikolog gibi profesyonellere sevkinin sağlanması açısından yararlı olacaktır. Saldırganlık gibi pek çok sağlık sorunu ve risk faktörlerinin erken dönemde belirlenip, eğitim ve danışmanlık gibi rolleri ile sorunların çözümüne katkı sağlamak, okul hemşirelerinin görevleri arasında yer almaktadır.

Bölüm 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Bu bölümde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Sonuçlar:

Öğrencilerin %51,43'ünün 4. Sınıf ve 10 yaşında, %48,57'sinin 5. Sınıf ve 11 yaşında, %49,14'ünün kız, %50,86'sının erkek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %50'sinin okul başarısını çok iyi, %50'sinin iyi olarak tanımladığı görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %8,29'unun kronik hastalığı olduğu, kronik hastalığı bulunan öğrencilerde %51,72'sinin görme problemi ile en çok görülen problem olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Öğrencilerin Aile Özelliklerine İlişkin Sonuçlar: Öğrencilerin %78,29'unun çekirdek aile, %16'sının hiç kardeşi olmadığı, %48,86'sının bir kardeşi, %14,57'sinin üç ve üzeri kardeşi olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin %4,57'sinin anne öğrenim düzeyinin okur-yazar değil, %18,29'unun ilkokul, %14'ünün ortaokul, %29,43'ünün lise ve %33,71'inin üniversite mezunu olduğu, %3,14'ünün baba öğrenim düzeyinin okur-yazar değil, %14'ünün ilkokul, %10,57'sinin ortaokul, %34,29'unun lise ve %38'inin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin %12,29'unun aile geliri giderinden azdır. Geliri giderinden az olan grubun saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Öğrencilerin ebeveynlerinin birbirlerine kötü söz söyleyen/fiziksel şiddet uygulayan öğrencilerin öz saygı puanlarının düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 23).

Hoşlanmadıkları bir şey yaptıklarında ebeveynleri tarafından fiziksel şiddet uygulayan öğrencilerin öz saygı puanları düşük bulunmuştur (Tablo 24).

Öğrencilerin %47,14'ü bazen çevredeki diğer çocukların ona sözel olarak sataştığını, %63,14'ü hiçbir zaman küfür etmediklerini, %70,29'u hiçbir zaman vurmadıklarını ve %72,86'sı çevredeki diğer çocukların hiçbir zaman ona kalem, silgi gibi objeler atmadıklarını belirtmiştir (Tablo 5).

Öğrencilerin %89,71'inin öğretmenlerinin onları çok sevdiğini, %11,71'inin öğretmenlerini onları diğer arkadaşlarından daha çok sevdiğini, %5,14'ünün öğretmenlerinin onları sevmediğini ve %5,14'ünün öğretmenlerinin onlara sürekli kızdığı görüşlerinde oldukları görülmüştür (Tablo 6).

Öğrencilerin %40,86'sının şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynadığı, %24'ünün şiddet içerikli video film izlediği, %27,14'ünün şiddet içerikli televizyon filmi ya da dizileri izlediği saptanmıştır.

Öğrencilerin şiddet içerikli oyun, video film ve TV film/dizi izleme süreleri incelendiğinde, %22,38'inin 1 saatten az, %33,57'sinin 1 saat, %27,27'sinin 2 saat ve %16,78'inin 3 saat ve üzeri şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynadığı, %35,71'inin 1 saatten az, %30,95'inin 1 saat, %25'inin iki saat ve %8,33'ünün 3 saat ve üzeri süre ile şiddet içerikli video film izlediği, %20'sinin 1 saatten az, %44,21'inin 1 saat, %23,16'sının 2 saat ve %12,63'ünün 3 saat ve üzeri süre ile şiddet içerikli film/dizi izlediği tespit edilmiştir (Tablo 7).

Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Puanlarına Göre Diğer Sonuçların Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar:
Öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puan ortalamasının $18,06 \pm 4,07$, Buss-

Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutu olan fiziksel saldırganlık puan ortalaması $21,29 \pm 7,33$, sözel saldırganlık puan ortalaması $12,18 \pm 3,80$, Öfke puan ortalaması $16,89 \pm 5,39$, ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçek toplam puan ortalaması $50,35 \pm 14,74$, olarak bulunmuştur (Tablo 8).

Öğrencilerin fiziksel saldırganlık, Sözel saldırganlık ve Öfke puanları arttıkça, Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları azalmakta ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genel puanı arttıkça, öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri ölçek puanları azalmaktadır (Tablo 8).

Öğrencilerin yaşlarına ve cinsiyet durumlarına göre bakıldığında saldırganlık durumları 11 yaşındakilerin, 10 yaşındakilere göre ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 9).

Okul başarısını çok iyi olarak tanımlayan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları, diğerlerinden daha yüksektir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (Tablo 9).

Okul başarısını iyi olarak tanımlayan öğrencilerin saldırganlık puan ortalaması, diğerlerinden daha yüksek olarak hesaplanmıştır (Tablo 9).

Kardeş sayısına bakıldığı zaman bir kardeş sahibi olan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanı, hiç kardeşi olmayan veya 2-3 ve üzeri sayıda kardeşi olan öğrencilerden daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (Tablo 10).

Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları, diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (Tablo 10).

Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları, diğer öğrencilerden daha yüksek bulunmuş ve babası üniversite mezunu olan

öğrencilerin öfke ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçek geneli puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 20).

Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izlemeyen öğrencilerin Coopersmith Özsaygı Envanteri puanları, izleyen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 22).

Şiddet içerikli bilgisayar oyunu, video ve TV izleyen öğrencilerin saldırganlık puan ortalaması hem ölçek genelinde hem de ölçeğin alt boyutlarında izlemeyen katılımcılardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır ve öğrenciler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (Tablo 22).

6.2 Öneriler

Araştırmada, öğrencilerin özsaygı puanları ile saldırganlık puanları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunduğundan, saldırganlığı azaltmak ya da yükselmesini önlemek için, hem öğrencilerin öz saygılarını yükseltici, hem saldırganlıklarını azaltıcı girişimlerin uygulamaya konulması yararlı olacaktır.

Yine, araştırmada, erkek öğrencilerin, 3 ve daha fazla kardeşi olanların, anne-baba eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyi düşük olanların, ebeveynler arası şiddet söz konusu olanların, şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynayıp, film izleyenlerin özsaygı puanları düşük, saldırganlık puanları yüksek bulunduğundan;

- Araştırmanın gerçekleştirildiği okullardaki sınıf öğretmenleri ve okul yöneticileri ile araştırma bulgularının, paylaşılması
- Sınıf öğretmenleri ve okul yöneticilerinin, yukarıda belirtilen özellikleri taşıyan öğrencileri benlik saygısı düşüklüğü ve saldırganlık eğilimi yönünden izlemeleri ve sorunlu olabilecek öğrencilerin benlik saygısını yükseltici (başarılı olabilecekleri alanları keşfedip destekleyerek, küçük başarıları ve diğer olumlu tüm özelliklerini bile gözden kaçırmayıp olumlu

geri bildirim vererek) yaklaşımlar sergilemelerinin önemi konusunda bilgilendirilmeleri, bu bilgilendirmeler konusunda gerekirse çocuk ya da toplum sağlığı alanında uzman hemşireler ile psikolog, psikolojik danışman gibi profesyonellerden yardım alınması,

- Okullarda, okul hemşirelerinin bulunması ve sınıf öğretmenleri ile işbirliği içinde, belli aralıklarla öğrencilerin öz saygı ve saldırganlık eğilimlerini ölçekler kullanarak belirlemeleri, öğrencilerin sınıf içi ve dışı davranışları ile akademik başarılarını gözlemleyerek, sorunlu öğrencileri belirlemeleri ve öz saygılarını yükselterek saldırganlıklarını azaltabilecek yaklaşımları uygulamaları,
- Okul müfredatlarında etkili iletişim ve duygu kontrolü konusunun ağırlıklı yer aldığı, sosyal beceri geliştirme amaçlı derslerin konulması ya da diğer uygun dersler içerisinde sosyal becerileri geliştirici konu ve eğitim etkinliklerine yer verilerek, öğrencilerin kişiler arası ilişkilerinde saldırganlık yerine daha olumlu davranışlar sergilemelerinin desteklenmesi, ara ara bu konulara ilişkin seminer, konferanslar düzenlenmesi,
- Saldırganlık özelliği gösteren öğrencilerin ebeveynleri başta olmak üzere tüm ebeveynler için çocuk gelişim özellikleri, çocuk ile iletişim, aile içi iletişim, çocuklarda özgüven gelişimini destekleyici, saldırganlık eğilimini azaltıcı yaklaşımlar konularında konferanslar düzenlenmesi, önerilebilir.

KAYNAKLAR

- [1] World Health Organization. (2014), *Violence Prevention The Evidence. Preventing violence by developing life skills in children and adolescents*. Retrieved 03.02.2019, from https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/report/Youth_violence.pdf?ua=1
- [2] Şahin, H. (2004), *Saldırganlık Ölçeği Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*, Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi. 5 (7), 180-195
- [3] Skybo, T. ve Polivka, B. (2007), *Health promotion model for childhood violence prevention and exposure*. Journal of Clinical Nursing, 16(1), 38-45. doi: 10.1111/j.1365-2702.2006.01621.
- [4] Seçer, Z., Ogelman, H. G., Şimşek, H., Önder, A. ve Bademci, D. (2014), *Akran Şiddetine Maruz Kalan Ve Kalmayan 5-6 Yaş Okul Öncesi Çocukların Okula Uyumlarının Analizi* Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 23,351-375
- [5] Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., Crago, R. V. ve Theodorakis, N. (2016), *School bullying and drug use later in life: A meta-analytic investigation*. School Psychology Quarterly, 31(1), 8-27.
- [6] İkiz, S. ve Samur, A. Ö. (2015), *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel Ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi*, Yüksek

Lisans Tezi ,Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 13, Sayı:35, 159-175

[7] Şahin, H.(2016), *Öfke Denetim Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi*, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi,Cilt: Iii Sayı:26

[8] Kellner, M. H. ve Bry, B. H. (1999), *The Effects Of Anger Management Groups In Day School For Emotionally Disturbed Adolescents*, Adolescence, 34(136),645-651

[9] Şahin, H.(2004), *Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

[10] Gültekin, F. (2011), *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öfke Ve Saldırganlık Düzeylerinin Azaltılması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41: 180-191

[11] Moeller, T. G. (2001), *Youth Aggression And Violence: A Psychological Approach*. London: Lawrence Erlbaum Associates

[12] Quinn, G.P., Bell-Ellison, B.A., Loomis, W. ve Tucci, M. (2007), *Adolescent Perceptions Of Violence: Formative Research Findings From A Social Marketing Campaign To Reduce Violence Among Middle School Youth*. Public Health, 121, 357-366.

- [13] Uzbaş A. (2009), *Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırđanlık Ve şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,; 18(-): 90-110.
- [14] Çuhadaroglu F. (1989), *Adölesanlarda Benlik Saygısı*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [15] Kahriman İ. (2002), *Adölesanlarda Aile Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*. Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- [16] Hale Jw., Perrotte Kj, Baumann Mr. ve Garza Rt. (2015), *Low Self-Esteem And Positive Beliefs About Smoking: A Destructive Combination For Male College Students*. Addictive Behaviors; 46(-): 94– 99.
- [17] Andreou E. (2000), *Bully/Victim Problems And Their Association With Psychological Construct In 8- To 12- Year-Old Greek School Children*. Agressive Behavior, 26(-): 49-56.
- [18] Kandemir M. ve Özbay Y. (2009), *Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosfer Ile Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi*. Elementary Education Online,8(2): 322-333
- [19] Yavuzer, Y. (2011), *Okullarda Saldırđanlık/şiddet: Okul Ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri Ve Önleme Stratejileri*, Milli Eğitim Dergisi, 40(192), 43-61

- [20] Derman, M. T. (2013), *Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri İle Wallelerin Anne-Baba Tutumları Arındaki İlişki*, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 115-144.
- [21] Yavuzer, H. (1991), *Ana-Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [22] Karaca, N., H. Gündüz, A. ve Aral, N. (2011), *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi*, Kuramsal Eğitim Bilim, 4 (2), 65-76.)
- [23] Kapıcı, G. E. (2004), *İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün Ve Sıklığının Depresyon, Kaygı Ve Benlik Saygısıyla İlişkisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Yıl: 2004, Cilt: 37, Sayı: 1, 1-13
- [24] Vahip, I. (2002), *Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış*. Türk Psikiyatri Dergisi, 13 (4), 312-319.
- [25] Dilillo, D., Tremblay, C. G. ve Paterson, L. (2000), *Linking Childhood Sexual Abuse And Abusive Parenting: The Mediating Role Of Maternal Anger*. Child Abuse & Neglect. Vol. 24 (6), 767-779.
- [26] Türktan Ş. (2013), *Zorbalıkla Baş Etmeye Yönelik Akran Destek Programının Ortaokul 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme Becerilerine Etkileri*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- [27] Mertoğlu, M., Doğutaş, C., Cemalcılar, Z. ve Baydar, N. (2008), *Şiddetin Okula Bağlı Nedenleri Ve Alınabilecek Önlemler Stratejik Önlemler Konulu Ohio-İstanbul Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Viii. Adli Bilimler Kongresi Çocuk Ve Adli Tıp Bildiri Özetleri Kitabı, 15-18 Mayıs 2008- Kocaeli, Ankara: Tubitak Yayınları, Yayın No:5847.
- [28] Eroğlu, E. S. (2009), *Saldırganlık Davranışının Boyutları Ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise Ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
- [29] Aktaş, V., Şahin, D. ve Aydın, O.(2005), *Saldırgan Olan Ve Olmayan Çocuklarda Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığının Cinsiyete Bağlı Olarak İncelenmesi*, Türk Psikoloji Dergisi, 20 (55), 43-57
- [30] Toros, F., Tot, Ş. ve Düzovalı, Ö. (2002), *Kronik Hastalığı Olan Çocuklar, Anne Ve Babalarındaki Depresyon Ve Anksiyete Düzeyleri*. Klinik Psikiyatri, 5, 240-7
- [31] İmamoğlu, A. ve Şirin, T. (2011), *Televizyon Ve İnternet'te Şiddet İçeren Programların Çocuğun Ruh Dünyasına Etkileri*. Ekev Akademi Dergisi, 46, 31-48
- [32] Cesur, S. ve Paker, O. (2007), *Televizyon Ve Çocuk: Çocukların Tv Programlarına İlişkin Tercihleri*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19,19
- [33] Kılıçarslan, S. (2016), *Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlıkla Başetme Psiko eğitim Programı*, Karahan Kitap Evi, Adana, s.5-28.

- [34] Uluşık, V. (2015). Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Burdur İli Örneği), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur.
- [35] Connor, D. F. (2012). *Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: Research and treatment*. Guilford Press. pp. 78-96.
- [36] Kesimli, İ. G. (2013). Saldırganlık ve Vandalizm. *Ejovoc (Electronic Journal Of Vocational Colleges)*, 3(1), 157-170.
- [37] Morris, D. (2013). Çocuk. Sunay Ç. (Çev.). İstanbul:Türkiye iş bankası kültür yayınları.
- [38] Kaplan, B. ve Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Nesne Psikoloji Dergisi*.1(1).
- [39] Gündoğdu, R. (2010). 9. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme, Öfke Ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 257-275.
- [40] Avcı, Ö. H. ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1), 157-168.

- [41] Bacıoğlu, S. D. ve Özdemir, Y. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları İle Yaş, Cinsiyet, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2 (2), 169-187.
- [42] Shulman, S. ve Seiffge-Krenke, I. (2015). *Fathers and adolescents: Developmental and clinical perspectives*. Routledge.
- [43] Fromm, E. (2016), *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, İstanbul: Payel Yayınevi, s.78-86.
- [44] Yavuzer, Y., (2011). Okullarda Saldırganlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri. *Milli Eğitim*. 192 (4), 43-61.
- [45] Güllaçtı, F., Tümkaya, S., Biber, K., Köksalan, B., Gürol, A., Yoleri, S., Sezer, T., Özen, Y., Erden, Ş. ve Kök, M. (Ed.). (2010). (2. Baskı). *Erken çocukluk eğitimi*. İstanbul: Pegem Akademi
- [46] Doksat, N. G. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Kavis yayıncılık.
- [47] Margolin, G. ve Baucom, B. R. (2014). Adolescents' aggression to parents: Longitudinal links with parents' physical aggression. *Journal of Adolescent Health*, 55(5), 645-651.
- [48] Connor, D. F. (2012). *Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: Research and treatment*. Guilford Press.

- [49] Bjorklund, D. F. ve Hawley, P. H. (2014). Aggression grows up: Looking through an evolutionary developmental lens to understand the causes and consequences of human aggression. In *The evolution of violence* (pp. 159-186). Springer, New York, NY.
- [50] DiLalla, L. F. (2017). Behavior genetics of aggression in children: Review and future directions. In *Biosocial Theories of Crime* (pp. 153-182). Routledge.
- [51] DeBoard-Lucas, R. L. ve Grych, J. H. (2011). Children's perceptions of intimate partner violence: Causes, consequences, and coping. *Journal of Family Violence*, 26(5), 343.
- [52] Warburton, W. A. ve Anderson, C. A. (2015). Aggression, social psychology of. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*, 373-380.
- [53] Fives, C. J., Kong, G., Fuller, J. R. ve DiGiuseppe, R. (2011). Anger, aggression, and irrational beliefs in adolescents. *Cognitive therapy and research*, 35(3), 199-208.
- [54] Frieze, I. H. ve Li, M. Y. (2010). Gender, aggression, and prosocial behavior. In *Handbook of gender research in psychology* (pp. 311-335). Springer, New York, NY.
- [55] Adıgüzel, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin empatik eğilim, duyguları ifade etme ve öz-anlayış açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- [56] Şahin, H. (2016). Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26).
- [57] Alatupa, S., Pulkki-Råback, L., Hintsanen, M., Mullola, S., Lipsanen, J. ve Keltikangas-Järvinen, L. (2011). Childhood disruptive behaviour and school performance across comprehensive school: a prospective cohort study. *Psychology*.
- [58] Yavuzer, Y. (2011). Okullarda Saldırganlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri Ve Önleme Stratejileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 41(192), 43-61.
- [59] Kaplan, B. ve Aksel, E. Ş. (2012). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(1), 20-49.
- [60] İbiloğlu, A. O. (2012). Aile İçi Şiddet. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 4(2).
- [61] Özbey, S. (2010). Okul Öncesi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkmada Ailenin Rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 9-18.
- [62] Bayındır, N. (2010). Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 1-9.

- [63] Gentile, D. A., Coyne, S. ve Walsh, D. A. (2011). Media violence, physical aggression, and relational aggression in school age children: a short-term longitudinal study. *Aggressive behavior*, 37(2), 193-206.
- [64] Avcı, A. (2010). Aile yapı ve atmosferinin okul şiddetine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 7-52.
- [65] Yıldız, E. ve Behice, E. R. C. İ. (2011). Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.
- [66] Kaya, A. ve Saçkes, M. (2017). Benlik saygısı geliştirme programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-39.
- [67] Huang, C. ve Dong, N. (2012). Factor structures of the Rosenberg self-esteem scale. *European Journal of Psychological Assessment*.
- [68] Rosenberg, M. (2015). *Society and the adolescent self-image*. Princeton university press. pp.85-98.
- [69] Zakeri, H. ve Karimpour, M. (2011). Parenting styles and self-esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 758-761.
- [70] Hosogi, M., Okada, A., Fujii, C., Noguchi, K. ve Watanabe, K. (2012). Importance and usefulness of evaluating self-esteem in children. *BioPsychoSocial medicine*, 6(1), 9.

- [71] Yavuzer, H. (2014), *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu* (17. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [72] Jackson, C. ve Cochran, S. D. (1991), *Loneliness and psychological distress. Journal of Psychology*, 125 (3), 257-262.
- [73] Umberson, D. (2016), *Ebeveynin ölümü yeni bir yetişkin kimliğine geçiş* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- [74] Cebe, F. (2005), *Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu yetiştirme yurtlarında barınan çocukların benlik saygısı, depresyon, kaygı skorlarının ailesi yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
- [75] Dilek, H. ve Aksoy, A. B. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı İle Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 95-109.
- [76] Türksoy F. B. (2014). Hemşirelik Fakültesi Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Stresle Baş Etme Yöntemleri (Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Örneği), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- [77] Tözün, M. (2010). Benlik saygısı. *Actual Medicine*, 52-57.

- [78] Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [79] Walker, J. S. ve Bright, J. A. (2009), *False inflated self-esteem and violence: A systematic review and cognitive model* ,Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 20(1), 1-32.
- [80] Trzesniewski, K. H., Donnellan, M., B., Moffit, T. E., Robins, R.W., Poulton, R. ve Caspi, A. (2006), *Low self-esteem during adolescence predicts poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood* ,Developmental Psychology, 42(2), 381-390.
- [81] Ostrowsky, M. K. (2010), *Are violent people more likely to have low self-esteem or high self-esteem?* , Aggression and Violent Behavior, 15, 69–75.
- [82] Baumeister, R. F., Bushman, B. J. ve Campbell, W. K. (2000), *Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism?* ,Current Directions in Psychological Science, 9, 26–29.
- [83] Hesapçioğlu, Tural. S. ve Altıparmak, F. (2015), *Çocuklukta Yaşanan Ya Da Şahit Olunan Aile İçi Şiddet: Depresif Belirtiler, Benlik Saygısı Ve Saldırganlık Üzerine Etkileri*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 22 (1)
- [84] Dweck, C. S. (2013). *Self-theories: Their role in motivation, personality, and development*. Psychology press.

- [85] Güler Ç. ve Akın, L. (2012), *Okul Sağlığı. Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Hacettepe Yayınları, 1. Cilt:441-483.
- [86] Council of School Health. *Role of The School Nurse in Providing School Health Services*. The Journal of American Academy of Pediatrics, 2008;121(5): 1052-1056.
- [87] Hootman, J. (2002), *The Importance of Research to School Nurses and School Nursing Practice*. The Journal of School Nursing.
- [88] Nies, M. A. ve McEwen, M. (2011), *Community/Public Health Nursing Promoting the Health of Populations, school Health*, 5. Baskı pg:584,601.
- [89] UNESCO, (2012), *World Atlas of Gender Equality in Education*, www.unesco.org,
- [90] Bahar, Z. (2010), *Okul Sağlığı Hemşireliği*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi,;
- [91] American Nurses Association (2010), *Nursing;Scope and Standarts of Practice*. 2. Edition, Silver Spring,
- [92] Smith CM, Maurer FA. (2000), *School Health, Community Health Nursing Theory and Practice Theory and Practice*. 2.Baskı: 812-841.

- [93] Ryan, K. (2008), *Health Promotion of Faculty and Staff: The School Nurses Role*.
The Journal of School Nursing,;24(4):183-189.
- [94] Stock JL, Larter N., Kieckehefer GM. ve Thronson G, Maire J. (2002), *Measuring Outcomes of School Nursing Service*. *The Journal of School Nursing*,;18(6): 353-359.
- [95] Rice, SK. (2000), *Ohio School Nurses' Nursing Agency, Nursing System and Influencing Factors Related to the National Association of School Nurses' Standarts of School Nursing Practice*, Wayne State University, Detroit, Michigan.
- [96] Gürbüz, K. (2006) Olumlu Sağlık Davranışlarının Kazandırılmasında Okul Sağlığı Hemşireliği Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- [97] Selekman, J. ve Wolfe, L.C. (2010), *School nursing certification review*. Silver Spring, MD: National Association of School Nurses.
- [98] Prowant BF, Niebuhr B, Biel M. (2007), *Value of Nursing certification-summary of a National Survey*. *Nephrology Nursing Journal*,;34(4):399-402.
- [99] Ball, J. W., DrPH, R. N., Bindler, R. C. ve Cowen, K. J. (2013). *Child health nursing*. Prentice Hall.

- [100] Wang, L. Y., Vernon-Smiley, M., Gapinski, M. A., Desisto, M., Maughan, E. ve Sheetz, A. (2014). Cost-benefit study of school nursing services. *JAMA pediatrics*, 168(7), 642-648.
- [101] Adana, F. ve Arslantaş, H. (2011). Ergenlikte öfke ve öfkenin yönetiminde okul hemşiresinin rolü.
- [102] KoçOglu, D. ve Emİroglu, O. N. (2011). Okul Hemşiresinin Okul Sağlık Tarama Programlarındaki Rolünün Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 13(3).
- [103] Coşkun, S. ve Bebiş, H. (2014). Şiddetin Okul Sağlıkına Etkisi Ve Hemşirelik. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 3(1), 15-23.
- [104] Sağlık Bakanlığı, *Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Okul Sağlık Hemşiresi: Görev Yetki ve Sorumlulukları*, Hemşirelik Yönetmeliği. 19 Nisan 2011 salı Resmî GazeteSayı : 27910
- [105] Vought-O'Sullivan V, Meehan NK, Havice PA, Pruitt R H. (2006), *Continuing Education: A National Imperative for School Nursing Practice. The Journal of School Nursing* ,;22(1):2-8.
- [106] Özcan, C., Kılınç, S. ve Gülmez, H. (2013). Türkiye’de okul sağlığı ve yasal durum. *Ankara Medical Journal*, 13(2).

- [107] Şahinöz, T., Şahinöz, S. ve Kıvanç, A. (2017). Sağlığı Geliştirmenin En Kolay Yolu: Okul Sağlığı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 303-312.
- [108] Madran, A. D. (2012), *Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*. Türk Psikiyatri Dergisi, , 23, S: 1-6
- [109] Turan, N. ve Tufan, B. (1987), Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Üzerinde Geçerlik, Güvenirlik Çalışması, XIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, 14-18 Eylül, İstanbul.
- [110] Pişkin, M. (1996), *Self-Esteem and Locus of Control of Secondary School Children Both in England and Turkey*, Unpublished Doktoral dissertation University of Leicester, Leicester.
- [111] Gürkan Can, Ö. (2016), *Hemşirelik Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri ve İlişkili Faktörler*, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- [112] Gürpınar Akan, A. (2001), 7-12 Yaş Çocuklarında Görülen Uyum ve Davranış Bozuklukları ve Benlik Saygısı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [113] Günaydın, S. (2008), Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Aile Ortamı Ve Benlik İmgesi İle İlişkisi(Trabzon İli Örneği),

Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

[114] Kurtyılmaz, Y. (2011), Üniversite Öğrencilerinin İlişkisel Saldırganlık İle Benlik Saygısı, Sosyal Bağlılık ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Yayımlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

[115] Halıcı, P.(2005), Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına Devam Eden Ve Ailesi İle Birlikte Yaşayan 12-14 Yaş Grubu Çocukların Saldırganlık Eğilimleri İle Benlik Kavramlarının İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

[116] Kaplan, A. (2007), Öfke Yönetimi Becerileri Programının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyi Ve Benlik Saygısına Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

[117] Dizman, H. (2003), *Anne-Babası İle Yaşayan Ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

[118] Bacıoğlu SD. ve Özdemir, Y. (2012), *İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları İle Yaş, Cinsiyet, Başarı Durumu Ve Öfke Arasındaki İlişkiler*, Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi Uluslararası E-Dergi Cilt:2 Sayı:2 Aralık 2012

- [119] Gürkan Can, Ö. (2016), *Hemşirelik Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri ve İlişkili Faktörler*, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul
- [120] Şelimen, M. ve Ceylan, H. (2018), *Şiddet İçeren Bilgisayar Oyunlarının Çocukların Saldırganlık Davranışı Üzerindeki Etkileri*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11 Sayı: 60
- [121] Cantin, S. ve Boivin, M. (2004), *Change And Stability In Children's Social Network And Self-Perceptions During Transition From Elementary To Junior High School*. International Journal Of Behavioral Development. Sayı 28.)
- [122] Paksoy, B. (2006), *Öğrencilerin Sapkın Davranış Düzeyleri Ve Bu Davranışlara Öğretmenlerin Yaklaşımları (Van İli Örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [123] Akman, B., Kargı, E., Özden, Z. ve Okyay, Ö. (2006), *Ailelerin ve çocukların davranışlarında şiddet (Özet kitabı). I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler*. Uluslararası Katılımlı Sempozyum (s. 15). İstanbul, Türkiye.
- [124] Mutluoğlu, S. (2010), *İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Sosyo - Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi (Kuzey Kıbrıs Örnekleme)*, International Conference On New Trends In Education And Their Implications, 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey Isbn: 978 605 364 104 9

- [125] Yavuz, Ş. (2007) , *Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi,Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı , Konya
- [126] Deniz, Ü. (2003), *Kronik Hastalığı Olan Ve Olmayan Çocuklarda Davranış Problemlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.)
- [127] Başar, F. (1996), *Üvey Ebeveyne Sahip Olan Ve Olmayan 10-11 Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimleri Ve Kendilerini Algılama Biçimlerini İncelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- [128] Dizman, H. ve Gürsoy, F. (2004), *Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27 (2) 7-17.
- [129] Gürsoy, F. (2002), *Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi, Sayı: 6-7, Haziran- Aralık.
- [130] Demirhan, M. (2002), *Kendini Açma Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- [131] Mutluoğlu, S. (2010), *İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Sosyo - Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi (Kuzey Kıbrıs Örnekleme)*, International Conference On New Trends In Education And Their Implications, 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey Isbn: 978 605 364 104 9
- [132] Köknel, Ö. (1996), *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- [133] Tuzgöl M. (1998), *Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- [134] Ağlamaz, T. (2006), *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi Ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- [135] Gümüşten D. (2013), *Algılanan Ekonomik Güçlük İle Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Arasındaki Bağlantıda Anne-Ergen İlişkilerinin Aracı Rolü*. Ankara Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü , Psikoloji Anabilim Dalı / Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans
- [136] Conger, R. D., Conger, K. J., Matthews, L. S. ve Elder, G. H. Jr. (1999), *Pathways of economic influence on adolescent adjustment*. American Journal of Community Psychology, 27, 519–41.

- [137] Köksal, F. (1991), *Denetim Odağı İle Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- [138] Aral, N., Bütün Ayhan, A., Türkmenler, B. ve Akbıyık, A. (2004), *İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Cilt:29, Sayı:315, S.17-25.
- [139] Harter, S. (1983), *Developmental Perspectives Of The Selfsystem*. In Paul H. Mussen (Eds.) *Handbook Of Child Psychology Volume IV Socialization, Personality And Social Development*. (Pp. 275-385). New York: Wiley.
- [140] Mcloyd, V. C. (1989), *Socialization And Development İn A Changing Economy: The Effects Of Paternal Job And Income Loss On Children*. *American Psychologist*, 44, 293-302.
- [141] Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Jr., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1992), *A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys*. *Child Development*, 63, 526- 541.
- [142] Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Jr., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1993), *Family economic stress and adjustment of early adolescent girls*. *Developmental Psychology*, 29 (2), 206-219.)

- [143] Fling, S., Smith, L., Rodriguez, T., Thornton, D., Atkins, E. ve Nixon, K. (1992), *Videogames, Aggression and Self-Esteem: A Survey*. Social Behavior and Personality. Sayı: 20.
- [144] Akpınar, B. (2004), *Çocukların Televizyon İzleme Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı:306, Cilt:29, s.25-35.
- [145] Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- [146] Arıca, O. T. (1995). Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [147] Yavuz, Ş. (2007), *Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- [148] Gendron, B. P., Williams, K. R. ve Guerra, N. G. (2011). An analysis of bullying among students within schools: Estimating the effects of individual normative beliefs, self-esteem, and school climate. *Journal of school violence*, 10(2), 150-164.

- [149] Teng, Z., Liu, Y. ve Guo, C. (2015). A meta-analysis of the relationship between self-esteem and aggression among Chinese students. *Aggression and violent behavior, 21*, 45-54.
- [150] Reijntjes, A., Thomaes, S., Kamphuis, J. H., Bushman, B. J., De Castro, B. O. ve Telch, M. J. (2011). Explaining the paradoxical rejection-aggression link: The mediating effects of hostile intent attributions, anger, and decreases in state self-esteem on peer rejection-induced aggression in youth. *Personality and Social Psychology Bulletin, 37*(7), 955-963.
- [151] Doumen, S., Buyse, E., Colpin, H. ve Verschueren, K. (2011). Teacher-child conflict and aggressive behaviour in first grade: The intervening role of children's self-esteem. *Infant and Child Development, 20*(6), 449-465.
- [152] Kaya, A. ve Saçkes, M. (2017). Benlik saygısı geliştirme programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-39.
- [153] Cevher, F. N. ve Buluş, M. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*, 28-39.
- [154] Sümer, N. ve Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi, 24*(63).
- [155] Rehber, U. P. D. E. ve Atıcı, M. (2013). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının

İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1),
323-342.

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

ARAŞTIRMANIN ADI: İlkokul Öğrencilerinde Saldırganlık Ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi Ve Okul Hemşireliği Yönünden Önemi

Bu form ile “ İlkokul Öğrencilerinde Saldırganlık Ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi Ve Okul Hemşireliği Yönünden Önemi” isimli çalışmada yer almak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışma, araştırma amaçlı olarak yapılmaktadır ve katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Sizinle ilgili tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırmanın sonunda, kendi sonuçlarınızla ilgili bilgi istemeye hakkınız vardır. Araştırma bitiminde elde edilen sonuçlar, sizin kimliğiniz hiçbir şekilde açıklanmadan, tamamen saklı tutularak ilgili literatürde yayımlanabilecektir.

Araştırmaya katılma konusunda karar vermeden önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Araştırma hakkında tam olarak bilgi sahibi olduktan sonra ve sorularınız cevaplandıktan sonra eğer katılmak isterseniz, sizden bu formu imzalamanız istenecektir. Şu anda bu formu imzalarsanız bile istediğiniz herhangi bir zamanda bir neden göstermeksizin araştırmayı bırakmakta özgürsünüz. Aynı şekilde araştırmayı yürüten araştırmacı çalışmaya devam etmenizin sizin için yararlı olmayacağına karar verebilir ve sizi çalışma dışı bırakabilir. Çalışmaya katılmakla parasal bir yük altına girmeyeceksiniz ve size de herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırma, Prof. Dr. Güler Cimete sorumluluğu altında yapılmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı: Bu çalışma ilkokul öğrencilerinde saldırganlık ve benlik saygısının değerlendirilmesi ve okul hemşireliğinin öneminin tanımlanması amacıyla yapılacaktır.

Araştırmanın Yöntemi:

Araştırmanın verileri kurumlardan gerekli izinler alınarak, Gazimağusa merkezdeki ilkokulların 4. Ve 5. Sınıf öğrencilerinden toplanacaktır. Öncelikle araştırma, araştırmacı tarafından sözel olarak açıklanacaktır. Öğrencilere araştırmaya katılıp katılmama konusundaki kararın tamamen kendilerine ait olduğu ve kesinlikle verilerin gizliliğinin sağlanacağı belirtilecektir. Araştırmayı 96abul eden öğrencilerden ve ailelerden sözel ve yazılı onam alınıp, Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu’ nu imzalamaları istenecektir. Ardından Tanııcı Formu doldurulması, daha sonra da Saldırganlık Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanterini doldurması istenecektir. Veriler Ekim 2017- Ocak 2018 tarihleri arasında toplanacaktır. Veriler okul saatleri içerisinde (08:00-12:40) toplanacaktır. Soruların öğrencileri sıkıkmaması için soruların yarısı doldurulduktan kabul ara verip daha diğer yarısı da doldurulacaktır.

Soru, Daha Fazla Bilgi ve Problemler İçin Başvurulacak Kişiler :

Gereksininiz olduğunuzda aşağıdaki kişi ile lütfen iletişime geçiniz.

Adı-Soyadı : Burcu Çaplı

Görevi : Okutman

Telefon : 0542 889 35 56

Gönüllünün / Katılımcının Beyanı:

Bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı ve ilgili metni okudum. Yukarıdaki bilgileri ilgili araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartıştım ve kendisi bütün sorularımı tatmin olacağı şekilde cevapladı.

Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun bana herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum. Araştırma sırasında herhangi bir neden göstermeden araştırmadan çekilebilirim. Ayrıca araştırmacı tarafından araştırma dışı da tutulabilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Araştırmadan elde edilen benimle ilgili kişisel bilgilerin gizliliğinin korunacağını biliyorum. Araştırma sırasında herhangi bir bilgi, soru sorma ihtiyacım olduğunda Burcu Çaplı ile iletişim kurabileceğimi biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiç bir baskı ve zorlama olmaksızın, gönüllülük içerisinde katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Araştırmacı, saklamam için imzalı bu belgenin bir kopyasını bana teslim etmiştir.

Gönüllü/Katılımcı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Görüşme Tanığı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Araştırmacı

Adı soyadı, unvanı: Burcu Çaplı, Okutman

Adres: Orkide Sokak, No: 10, Beyarmudu, Gazimağusa, KKTC

Tel: 0542 889 35 56

İmza:

Tarih:

Ek 2. Tanıtıcı Bilgi Formu

Açıklama : Sevgili Öğrenciler; Aşağıda sizin duygu, davranış ve görüşlerinizi belirleyecek sorular bulunmaktadır. Bu soruları hiç atlamadan cevap vermeniz bizim için çok önemlidir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

1. Hangi okulda okuyorsunuz?
.....
2. Kaçınıcı sınıftasınız?
 - a. 4. Sınıf ()
 - b. 5. Sınıf ()
3. Kaç yaşındasınız?
.....
4. 4.Cinsiyetiniz nedir?
 - a. Kız ()
 - b. Erkek ()
5. Kardeşiniz var mı? () Hayır () Evet, kaç tane
6. Okul başarınızı nasıl tanımlar sınız ?
 - a. () Çok iyi
 - b. () İyi
 - c. () Kötü
7. Herhangi bir kronik hastalığınız (şeker, kalp, böbrek, kan hastalıkları gibi)ya da engeliniz (görme, işitme yetersizliği, ortopedik engel gibi) varmı?
() Evet açıklayınız.....
() Hayır
8. Annenizin öğrenim düzeyi nedir?
 - a. () Okur-Yazar Değil
 - b. () İlkokul
 - c. () Ortaokul
 - d. () Lise
 - e. () Üniversite
9. Babanızın öğrenim düzeyi nedir?
 - a. () Okur-Yazar Değil
 - b. () İlkokul
 - c. () Ortaokul

- d. Lise
- e. Üniversite

10. Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisidir ?

- a. Çekirdek Aile (anne, baba, çocuklardan oluşur)
- b. Geniş Aile (Büyük anne-büyük baba, amca, teyze gibi bireylerle, anne-baba ve çocuklardan oluşan aile tipidir)
- c. Tek ebeveynli aile (Anne ya da baba ve çocuklardan oluşan aile tipi)

11. Ailenizin ekonomik durumu sizce nasıldır ?

- a. Geliri giderinden az
- b. Geliri giderine denk
- c. Geliri giderinden fazla

12. Anne ve babanızın size karşı davranışlarını/tutumlarını aşağıdakilerden hangisi açıklar? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a. Ailemizle ilgili kararları yalnızca annem ya da babam verir.
- b. Çocuklarla ilgili kararlara bizleri de katarlar, bizim fikrimizi de alırlar
- c. Annem ve/veya babamın istediği gibi davranmazsam beni cezalandırırlar.
- d. Annem ve/veya babam derslerimle, başarı durumumla hiç ilgilenmezler (örneğin sınavlarımın nasıl geçtiğini sormazlar)
- e. Okulda çok başarılı olmam ya da örnek çocuk olmam için bana baskı yaparlar
- f. Herhangi bir konuda zorlandığımda yardım ederler
- g. Herhangi bir konuda hata yaptığımda bana ceza vermek yerine, bana sakince açıklamalar yaparlar
- h. Okul malzemeleri, giysi, sevilme gibi ihtiyaçlarımın hiç farkında olmazlar
- i. Beni herşeyden öylesine korurlar ki, arkadaşlarımın rahatça yapabildiği pek çok şeyi (etkinliği) yapamam
- j. İstedğim her şeyi yaparlar ve evde genellikle benim sözüm geçer

13. Evde anne ve babanız arasındaki ilişkilerde aşağıdakilerden hangileri ne sıklıkla yaşanır? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Davranışlar	Yaşanma sıklığı		
	Hiç	Bazen	Sık
a. Birbirleri ile sakın sakın sohbet etme	☐	☐	☐
b. Herhangi bir konuda sözel tartışma yapma	☐	☐	☐
c. Birbirlerine yüksek sesle bağırma	☐	☐	☐
d. Birbirlerine kötü sözler söyleme	☐	☐	☐
e. Birbirlerine vurma	☐	☐	☐

14. Evde anne ve babanızın sizinle (ve kardeşlerinle) ilişkilerinde hangileri ne sıklıkla yaşanır?(birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Davranışlar	Yaşanma sıklığı		
	Hiç	Bazen	Sık
a. Beni/bizi sevdiklerini söyleme	()	()	()
b. Benim/bizim iyiliğimiz için ellerinden geleni yapacaklarını söyleme	()	()	()
c. Yaptığım/yaptığımız herşeyi eleştirip kızma	()	()	()
d. Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda kötü şeyler söyleme/azarlama	()	()	()
e. Hoşlanmadıkları bir şey yaptığımızda/yaptığımızda vurma, dövme	()	()	()

15. Öğretmeniniz size karşı tutumu nedir ? (1'den fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a. () Öğretmenim beni çok sever.
- b. () Öğretmenim beni sevmez.
- c. () Öğretmenim beni diğer arkadaşarımdan daha çok sever.
- d. () Öğretmenim diğer arkadaşarıımı benden daha çok sever.
- e. () Öğretmenim bana sürekli kızar.
- f. () Öğretmenim diğer arkadaşarıma bana kızdığından daha fazla kızar.

16. Çevrenizdeki diğer çocuklarla ilişkilerinizde aşağıdakilerden hangilerini , ne sıklıkta yaşıyorsunuz?

Davranışlar	Yaşanma sıklığı		
	Hiç	Bazen	Sık
a. Diğer çocuklar bana sözel sataşmada bulunur (aptal, salak gibi şeyler söylerler)	()	()	()
b. Diğer çocuklar bana küfürederler	()	()	()
c. Diğer çocuklar bana el ile vurur, tekme atar,	()	()	()
d. Diğer çocuklar bana kalem, silgi gibi objeler atarlar()	()	()	()

17. Şiddet içeren (kavga, dövüş, öldürme, yaralama gibi etkinliklerin bulunduğu) oyun, televizyon programı, internet videolarını oynama ya da izleme sıklığınız nedir?

- a. () Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarını oynarım. Günde yaklaşık kaç saat.....
- b. () Şiddet içerikli video filimlerini izlerim. Günde yaklaşık kaç saat.....
- c. () Şiddet içerikli televizyon filim ya da dizilerini izlerim. Günde yaklaşık kaç saat.....
- d. () Şiddet içerikli filim ve oyunlardan hiç hoşlanmam.

Ek 3. Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “ Tamamen Katılıyorum ”, genelde doğru ise Katılıyorum ”, emin değilseniz “ Kararsızım ”, genelde doğru değilse “ Katılmıyorum ”, hiçbir zaman doğru değilse “ Kesinlikle Katılmıyorum ” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					

15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

Ek 4. Coopersmith Öz Saygı Envanteri

Evet Hayır

- () () 1- Başıma gelenlerden genellikle rahatsız olmam.
- () () 2- Sınıfın huzurunda konuşma yapmak bana çok güç gelir.
- () () 3- Eğer gücüm yetse kendimle ilgili değiştirmek istediğim pek çok özelliğini var.
- () () 4- Herhangi bir konuda fazla zorlanmadan karar verebilirim.
- () () 5- İnsanlar benimle birlikte hoş ve eğlenceli vakit geçirirler.
- () () 6- Evdeyken kolayca canım sıkılır keyfim kaçar.
- () () 7- Yeni şeylere alışmam uzun zaman alır.
- () () 8- Yaşıtlarım tarafından seviliyorum,
- () () 9- Anne-babam genellikle duygularımı dikkate alır.
- () () 10- Genellikle pek direnmeden. Kolayca pes ederim.
- () () 11- Annemin benden beklentisi çok fazla (aşırı derecede).
- () () 12. Olmak istediğim gibi davranmakta yani kendim olmakta oldukça zorlanıyorum.
- () () 13- Hayatımdaki her şey karmakarışık
- () () 14- Arkadaşlarım genellikle fikirlerimi izlerler.
- () () 15- Kendimi değersiz görüyorum.
- () () 16- Pek çok kere evden kaçmayı (başımı alıp gitmeyi) düşündüğüm olmuştur.
- () () 17- Okuldayken sıkça canımın sıkıldığını hissederim
- () () 18-Çoğu insan kadar güzel görünüşlü biri değilim.
- () () 19- Söyleyecek bir şeyim olduğunda onu genellikle çekinmeden söylerim.
- () () 20- Anne-babam beni anlıyor
- () () 21- Çoğu insan kadar sevilmiyorum.
- () () 22. Anne-babamın çoğu zaman beni sanki zorladıklarını hissediyorum.
- () () 23- Okuldayken çoğu zaman cesaretim kırılıyor.
- () () 24. Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzuluyorum.
- () () 25-Bana güvenilmez, kendimi güvenilir biri olarak görmüyorum.

Ek 5. Buss- Perry Saldırganlık Ölçek İzni

Andaç Demirtaş Ma...

Alıcı: Ben
08.08.2017 14:17

34650B6AA36...A3E11938.png 555 B

Rica ederim, ölçeği kullanmanız uygundur. Az sonra bir e-posta yönlendireceğim...

8 Ağu 2017 Sal, saat [14:16](#) tarihinde burcu Çaplı <burcu_capli@hotmail.com> şunu yazdı:

Ek 6. Coopersmith Öz Saygı Envanteri İzni

← Re: Coopersmith Özsaygı Envanteri

 Metin Piskin
Alıcı: Ben
24.07.2017 20:38

 Coopersmit...nteri_.doc ve 3 fazla 4,2 MB

Selam Burcu,
Envanteri ve bu konudaki bazı yayınlarımı ekte gönderiyorum. Başarılar.

MP

[2017-07-21 17:43 GMT+03:00 burcu Çaplı](#)
<burcu_capli@hotmail.com>:

Merhaba. Ben Doğu Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Burcu Çaplı.

105

Ek 7. Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Uygunluk İzni

Sayı: ETK00-2018-0060
Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.

29.01.2018

Sayın Burcu Çaplı
Hemşirelik Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **15.01.2018** tarih ve **2018/52-32** sayılı kararı doğrultusunda **İlkokul Öğrencilerinde Saldırganlık ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi ve Okul Hemşireliği Yönünden Önemi** adlı tez çalışmanızı, Prof. Dr. Güler Cimete'nin danışmanlığında araştırmanız, Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.

Bilginize rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Mümtaz Güran
Etik Kurulu Başkan Vekili

ŞT/sky.

www.emu.edu.tr

Ek 8. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Uygunluk İzni

KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI

EVB-2018-0176

Sayı: MEB. 0. 00-203-18/113

Lefkoşa, 26 Şubat 2018

Konu: Burcu Çaplı'nın Tez Çalışması Hk.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü,
DAÜ/Gazimağusa.

İlgi: RKY00-2018-0212 sayı ve 15.02.2018 tarihli yazı.

İlgi yazı ve ekinde sunulan belgeler Bakanlığımıza bağlı Talim ve Terbiye Dairesi tarafından incelenmiştir. Yapılan inceleme doğrultusundaki değerlendirme aşağıdaki gibidir.

Yapılan incelemede çalışmanın gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür. Ancak, uygulamadan önce çalışmanın gerçekleştirileceği okulun bağlı bulunduğu İlköğretim Daire Müdürlüğü ile gerekli istişarede bulunulması gerekmektedir.

Bilgi edinilmesini ve çalışma sonucunun Talim ve Terbiye Dairesi'ne iletilmesi hususunda gereğini saygı ile rica ederim.

Rauf ATAÖV
Müsteşar

AÖ/

Telex (90) (392) 228 3136
Fax (90) (392) 228 2334
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KIBRIS